Влада — Радам!

ГОЛОС УКРАЇНИ

Газета Верховної Ради Української РСР ◆ № 104 ◆ П'ятниця, 31 травня 1991 року ◆ Ціна 10 коп.

ІДЕШ НА РИНОК — ОДЯГАЙ КРАВАТКУ

Репортаж про відкриття Української універсальної товарної біржі

Нарешті я зрозумів, що таке ринок і чим він відрізняється від базару. На останньому «торги» відбуваються між непричесаними, знервованими й скупенькими громадянами та мальовничими й не менш скнаристими бабусями. На ринку — маю на увазі Українську універсальну товарну біржу, що урочисто відкрилася у павільйоні № 6 Республіканського центру виставок і ярмарків (колишня ВДНГ), — все облаштовано так, як, у принципі, у нас бути взагалі не може. Дивіться самі: чепурні місця брокерів, електронне табло, на якому горять назви товарів, що пропонуються, їхня ціна і т. ін. Статутний капітал — 15 мільйонів, та й самі брокери-маклери (біржові посередники) аж сяють, навіть деякі у краватках-метеликах. Отож, на базар зовсім не схоже...

(Закінчення на 9-й стор.).

ГЛАВА делегації Української РСР Г. Удовенко виступив в Нью-Йорку у штаб-квартирі ООН на весняній сесії Економічної і соціальної ради ООН (ЕКОСОР) у питанні про здійснення програми дій на друге десятиріччя боротьби проти расизму і расової дискримінації.

Світове співтовариство дивиться в майбутнє з великими надіями, сподіваючись на гармонійний, мирний, взаємовигідний розвиток усіх країн і народів, сказав він. Безумовно, це можливо за умови рівноправності перед законом усіх, незалежно від расової, національної, релігійної чи будь-якої іншої ознаки.

ГОЛОС УКРАЇНИ

Засновник — Верховна Рада Української РСР

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

УРСР, 252047 Київ, вул. Нестерова, 4

ТЕЛЕФОНИ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ:

приймальня — 446-92-11

Відповідальний секретар — 446-72-63

Завідуючий корсіткою — 446-60-22

ВІДДІЛИ:
парламентський — 441-84-52, 441-85-64,
листів — 441-82-05, 441-29-61,
економіки — 441-88-07,
аграрний — 441-86-18,
міжнародний — 446-91-20,
охорони здоров'я — 441-88-06,
соціальних питань — 441-88-05,
екології — 441-88-59,
культури — 441-86-44,
спорту — 441-88-08,
інформаційний — 446-61-13, 441-86-20,
історії України — 441-88-62,
військових питань — 441-88-52,
реклами — 441-89-44,
бухгалтерія — 441-84-00.

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Індекс 60955

Тираж 166.300.

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Газета виходить 5 разів на тиждень. У вівторок на 8 сторінках, у середу, четвер, п'ятницю та суботу — на 16 сторінках.

ОДИН ПИШЕМО, А СКІЛЬКИ НА ДУМЦІ?

22 травня в нашій газеті було опубліковано статтю доктора економічних наук О. Василика «Інструмент у руках держави», в якій ішлося про сучасні фінансові проблеми України. До редакції звернувся перший заступник міністра фінансів УРСР В. П. Тентюк з проханням довести до відома читачів його погляд на порушені в статті питання.

У «Голосі України» від 22 травня ц. р. була вміщена стаття доктора економічних наук Остапа Василика «Інструмент у руках держави». Поза сумнівом, порушена автором тема — актуальна не лише для фахівців, а й для широкого читацького загалу, бо інтерес до фінансового становища республіки, без перебільшення, нині величезний. Тому публікацію, в якій шановний колега зробив спробу проаналізувати ситуацію, що склалася в республіканській фінансовій системі, і, прагнучи пролити світло навіть на таке для багатьох втаємничене дійство, як формування бюджету, навів для цього цілу низку таблиць і цифр, слід було б тільки вітати.

Однак, якби не цифри... Саме вони, наведені, певно, з розрахунком приголомшити читача, з професійної точки зору, не витримують ніякої критики. Для наочності наведемо такі таблиці.

Джерела формування загальносоюзних централізованих фінансових фондів на території Української РСР
(млрд. крб.)

	По розрахунках т. Василика О. Д.	По розрахунках Мінфіну УРСР	Зараховано за даними банків УРСР за 4 міс. 1991 р.	1990 р.
Доходи, що передаються до союзного бюджету:				
податок на прибуток підприємств, об'єднань і організацій	8,9	8	3,307	8,020
податок з продажів	8,2	2,7	0,364	—
прибутки від зовнішньоекономічної діяльності	19,1	3	0,179	0,496
рентні платежі	3,3	—	0,005	0,002
збори і різні неподаткові доходи	3,5	2,5	0,851	2,267
надходження від переоцінки товарно-матеріальних цінностей	1,9	0,5	0,365	0,863
інші доходи	9,2	0,5	0,131	0,546
в фіксованій сумі на здійснення загальносоюзних заходів	—	3	—	—
податок з обороту	—	—	—	7,885
прибутковий податок з населення	—	—	—	3,258
Разом	54,1	20,2*	5,202	23,337
Кошти, що відраховуються до союзного пенсійного фонду	27,2	17,7	4,726	7,772
Перерахування до загальносоюзного фонду стабілізації економіки	—	3	—	—
Вилучення коштів за «ціновим фактором»	7,4			
Кошти, що є у розпорядженні союзних міністерств і відомств	26,1			
Разом	60,7	20,7	4,726	7,772
Всього	114,8	40,9	9,928	31,109

*) За розрахунками на початок 1991 року сума відрахувань до союзного бюджету оцінювалась в 13,9 млрд крб. Збільшення відрахувань викликане зміною рівня цін.

Витрати, що здійснюються на території Української РСР за рахунок загальносоюзних фондів фінансових ресурсів
(млрд. крб.)

	По розрахунках т. Василика О. Д.	По розрахунках Мінфіну УРСР	Витрачено за 4 міс. 1991 р.	1990 р.
Видатки союзного бюджету по УРСР на:				
Розвиток народного господарства	2,3	2	0,254	1,975
Соціально-культурні заходи	3,9	0,4	0,257	0,386
Фінансування фундаментальних наукових досліджень	2,9	0,1	0,062	0,022
Ліквідацію аварії на Чорнобильській АЕС	4,1	2,3	0,730	0,785
На переселення кримських татар	—	0,2	0,017	—
Інші витрати	10,1	7	0,068	6,941
Разом	23,3	12,0	1,388	10,109
Виплати з Пенсійного фонду	14,2	20,6*	8,563	11,945
Витрачено на території республіки «по лінії» підприємств союзного підпорядкування	11,3			
Загальна сума повернутих коштів	48,8	32,6	9,951	22.054
Необхідні внески республіки на загальносоюзні потреби	25,8			
Всього	74,6			

*) Без урахування компенсаційних виплат у зв'язку з реформою роздрібних цін.

Основна думка, яка червоною ниткою проходить через всю статтю, полягає в тому, що нібито «розмір вилучення фінансових ресурсів не тільки не зменшився, а навіть зріс». Так, автор стверджує, що Україна внесе в поточному році до союзного бюджету 53.1 мільярда карбованців (хоч при підсумку по названих показниках — 54,1). Це викликає здивування: адже в дійсності такі внески становитимуть за прогнозною оцінкою лише 20,2 мільярда карбованців, тобто в два з половиною рази менше.

Далі. Перерахування податку з продажів, за даними О. Василика, становить 8,9 мільярда карбованців, а за розрахунками Міністерства фінансів УРСР, проведеними на основі обсягів виробництва продукції, капітальних вкладень і послуг населенню, — лише 2,7 мільярда карбованців. А якщо врахувати пільги, надані урядом України по цьому податку на загальну суму — 4 мільярди карбованців, то вказані відрахування Союзу скорочуються до 1,5 мільярда карбованців. Погодьтеся, різниця між цими показниками — 8,9 і 1,5 мільярда карбованців досить істотна.

Або взяти таке твердження. О. Василик зазначає, що республіка начебто передає до союзного бюджету прибуток від зовнішньоекономічної діяльності в сумі 19,1 мільярда карбованців. Тут постає запитання: з якого це часу підприємства, об'єднання, організації, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність почали сплачувати до бюджету прибуток замість податків на експорт та імпорт та ще й у таких колосальних розмірах?

А насправді реальне становище таке: у відповідності з структурою експорту та імпорту, що склалася в республіці, а також із встановленими з початку поточного року ставками податків на ці операції і митних зборів надходження від зовнішньоекономічної діяльності, що зараховуються до союзного бюджету на території України, становлять всього 3 мільярди карбованців, тобто у 6,3 раза менше, ніж стверджує О. Василик.

Рентні платежі до союзного бюджету, на думку автора, повинні скласти 3,3 мільярда карбованців. Насправді ж, у відповідності з угодою між республіками і Союзом щодо стабілізації соціально-економічного становища країни рентні платежі підлягають зарахуванню в 1991 році до бюджетів союзних республік. На жаль, ці надходження склали за минулий рік мізерну цифру — 2 мільйони карбованців, а за 4 місяці нинішнього року лише 20 мільйонів карбованців.

Таємницею автора є і приголомшуючий розмір інших доходів — 9,2 мільярда карбованців. Хотілося, щоб так було, але, на жаль, на Україні в 1990 році вони склали всього 546 мільйонів карбованців, а за 4 місяці нинішнього року — лише 131 мільйон карбованців. Незрозуміло, як вдалося О. Василику збільшити їх до 9 з лишком мільярдів карбованців, тим більше, що цілий ряд цих платежів, як йому добре відомо, з цього року зараховується до місцевих бюджетів (податок з транспортних засобів, прибутковий податок із споживчої кооперації та громадських організацій союзного підпорядкування та ін.).

Надходження до союзного бюджету від переоцінки товарно-матеріальних цінностей (1,9 мільярда карбованців) також явно завищені. На жаль, за 4 місяці 1991 року вони становлять лише 365 мільйонів карбованців і більше надходжень не очікується.

Цілком довільно поводиться автор і з даними про позабюджетну централізацію фінансових ресурсів України. До союзного Пенсійного фонду він зараховує 27,2 мільярда карбованців. Насправді, виходячи з визначеного Основними напрямами економічного і соціального розвитку республіки фонду заробітної плати, на який проводиться нарахування на соціальне страхування, і тарифу на нарахування у 26 процентів, до союзного фонду може бути відраховано всього близько 17,7 мільярда карбованців.

Наступний термінологічний пасаж О. Василика дивний навіть для студента економічного факультету, бо незрозуміло, про які кошти в сумі 26,1 мільярда карбованців, що знаходяться в розпорядженні союзних міністерств і відомств, говорить автор. Якщо мова йде про платежі підприємств союзного підпорядкування до централізованих фондів, то такі фонди скасовані і ніяких відрахувань немає. Якщо ж маються на увазі ресурси самих підприємств, то вони навіть теоретично не можуть централізуватися, бо це суперечить діючим союзному і республіканському законам про підприємство, згідно з якими такі кошти повністю залишаються у їх розпорядженні.

Деякі твердження О. Василика явно помилкові. Ідеться, зокрема, про те, що за союзним бюджетом зберігся податок з обороту. Навіть незручно нагадувати доктору економічних наук, що з 1 січня 1991 року податок з обороту за настійними вимогами уряду республіки вже повністю передається до її бюджету.

Серйозні сумніви викликає реальність суми вилучення коштів за ціновими факторами в розмірі 7,4 мільярда карбованців.

Якщо підсумувати все сказане, то в 1991 році з фінансових ресурсів республіки буде централізовано не 113,8 мільярда карбованців, як це стверджується в статті, а лише близько 41 мільярда карбованців.

Дивно, що в автора не викликала сумніву ця сума — 113,8 мільярда карбованців. Адже сам О. Василик наводить розмір національного доходу України за 1990 рік — 117,7 мільярда карбованців, а всі фінансові ресурси республіки — 119,8 мільярда карбованців. Тут, як кажуть, коментарі зайві.

Не дуже утруднює себе О. Василик обгрунтуванням розміру коштів, що одержує республіка з союзних фондів. Він називає суму — 49;1 мільярда карбованців. Якби це було справді так, то Україна одержала б з центру майже на 8 мільярдів карбованців більше, чіж передала йому. Однак у дійсності згідно з конкретними розрахунками Україна одержить у поточному році 32,6 мільярда карбованців, тобто на 16,5 мільярда карбованців менше, ніж стверджує автор. До речі, згідно з розрахунками О. Василика, внески республіки на загальносоюзні потреби (оборона, управління та інші) становлять 28,8 мільярда карбованців. Фактично ж цей показник нижчий майже у 3 рази.

У кінцевому підсумку чисте відрахування фінансових ресурсів України центру становитиме лише 8,3 мільярда карбованців, а не 64,7 мільярда, як говориться в статті О. Василика.

Який же висновок можна зробити? Що примусило доктора наук О. Василика вдатися до подібного маніпулювання цифрами? Про професійну безграмотність не йдеться, адже науковий багаж його досить солідний. Виникає запитання: а чи не думав шановний автор публіка-

(Закінчення на 4-й стор.).

Постанова Президії Верховної Ради Української РСР

ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ВИКОНАННЯМ РІШЕНЬ УРЯДУ, ПРИЙНЯТИХ ЗА ВИМОГАМИ ШАХТАРСЬКИХ КОЛЕКТИВІВ

У зв'язку із зверненням представників шахтарських колективів, які брали участь у страйку в березні — квітні 1991 року, Президія Верховної Ради Української РСР **постановляє:**

1. Встановити, що з ініціативи трудових колективів вугільних підприємств в разі необхідності згідно з чинним законодавством можуть створюватися тимчасові робочі групи по контролю за виконанням рішень уряду, прийнятих за вимогами страйкових комітетів.

2. Рекомендувати трудовим колективам підприємств вугільної промисловості, Республіканській раді профспілки працівників вугільної промисловості України, Незалежній профспілці гірників відповідно до Закону Української РСР «Про підприємства в Українській РСР» визначити орган, який представлятиме інтереси кожного трудового колективу.

Надати цим органам право громадського контролю за виконанням прийнятих урядом рішень за вимогами шахтарських колективів.

3. Рекомендувати трудовим колективам підприємств вугільної промисловості республіки відповідно до чинного законодавства подати Кабінету міністрів Української РСР пропозиції щодо форм власності і господарювання своїх підприємств з метою забезпечення повної господарської самостійності, яка дозволить колективам користуватися результатами своєї праці.

Кабінету міністрів Української РСР узагальнити ці пропозиції і при необхідності внести на розгляд Верховної Ради Української РСР.

Голова Верховної Ради Української РСР
Л. КРАВЧУК.
м. Київ, 29 травня 1991 року.

І ОСНОВНИЙ ЗАКОН МОЖНА ОБЧИСЛИТИ

«Пишемо» нову Конституцію України

ПОКИ «ВЕРХИ» НЕ ХОТІЛИ...

Хоч будь-які інформаційні впливи на суспільні процеси мають опосередкований, імовірний характер, уже з початкових періодів введення такого важливого документа, як Основний Закон республіки, федерації, конфедерації або співдружності, помітна позитивна або негативна роль альтернативних положень і варіантів структури. Якщо знаки (+, —) і силу імовірного впливу цих альтернатив на результати життєдіяльності визначити заздалегідь, до остаточного прийняття Конституції, то це дало б можливість уникнути деяких фатальних помилок, руйнувань, спричинених ними.

Методи і засоби кількісної оцінки закономірностей динамічного зв'язку між причинними параметрами законодавчих основ і наслідковими проявами у сферах економіки, національно-соціальної політики, екології, прогресивна наука планети не тільки має, а й знаходить їм актуальне застосування. Відгалуження «Римського клубу», Міжнародний валютний фонд, Всесвітній банк реконструкції і розвитку, координаційна група Кіссінджера — Картера не здійснюють фінансування та організаційне обслуговування держав-дебіторів доти, доки «мозкові» центри не виконають для них комплекс факторіальних вимірів та оптимізацій. Завдяки фундаментальній розрахунково-аналітичній роботі стає ясно, який вплив серед інших факторів справляють чинні у країні законодавчі основи, на соціально-економічну віддачу інвестицій. Якщо у структурі конституції досліджуваної держави переважають положення, які негативно впливали на результати життєдіяльності, то «батьки» планетарної регуляції не бачать доцільності у виділенні коштів.

Читач може заперечити: мовляв, наші республіки, які поки що розглядають концепції своїх нових конституцій, не мають звітних даних для побудови динамічних рядів і матриць, з допомогою яких можна оцінити довготривале значення тих або інших положень основних законів. Справді, **самобутні** обчислення в наших випадках неможливі. Та чи не переоцінюємо ми свою винятковість? У досліджуваних сферах є багато параметрів, притаманних й іншим країнам, тому певну користь дадуть й **аналогові** розрахунки. У всякому разі, загальні напрями типових закономірностей можуть бути визначені без великих похибок.

Застосовуючи теорію ймовірностей, математичну статистику та ЕОМ, автор на рубежі 60-х — 70-х років почав вимірювати вплив якості та оперативності статистичних матеріалів, документів народногосподарського планування, постанов партії та уряду з господарських питань на діяльність галузей і окремих виробництв. «Верхи» негативно оцінювали це починання, і довелося проводити «підпільні» дослідження. Так чи інакше, методика і схеми обчислення інформаційно - матеріальних взаємодій були розроблені, апробовані і почали використовуватися... за кордоном. Настала ера кількісної самооцінки і цілеспрямованої корекції своїх дій суб'єктами підприємництва, бізнесу і політики...

«НОУ ХАУ»

Що стосується такого вузького завдання, як моделювання впливу конституційних параметрів на життєдіяльність суспільства і «монтаж конструкцій» **хорошої** конституції, то ця робота проводилась автором на самодіяльних засадах. Ні в якому разі не можна вважати, що виконані обчислення мають бути механічно перенесені в структуру нових основних законів. Надто великий розмах типових ознак щодо групи аналогічних держав, надто багато специфічних, не типізованих рис вносить кожне десятиріччя, рік і навіть місяць... Але як кількісна підмога у законотворчій роботі депутатів суверенних республік знайдені співвідношення можуть бути корисними.

Для формування типової групи держав, що є статистичними аналогами України за деякими основоположними ознаками (територія, кількість населення, природні умови тощо), зроблена відповідна оцінка і вибірка на територіях Європи, Азії та Америки. Відібрано 37 держав з різним політичним ладом і конституційними нормами, що варіюються.

До цього набору входить найчастіше оцінка доцільності ряду основоположних принципів:

— наявність конституційних положень, що закріплюють панування якоїсь однієї ідеології і партії (X_1);

— проголошення президентської республіки, або іншого конституційного устрою (X_2);

— виборність президента безпосередньо народом або органом законодавчої влади (X_3);

— однопалатність або неоднопалатність органу законодавчої влади (X_4);

— професіональний, непрофесіональний або змішаний характер виконання обов'язків депутатами органу законодавчої влади (X_5);

— здійснення влади на місцях представниками державної адміністрації, що призначають з центру або на принципах общинної самоорганізації, без втручання держави (X_6);

— вільна або імперативна форма мандата депутатів вищого органу законодавчої влади (X_7);

— самостійність кабінету міністрів або його підпорядкованість президенту (X_8);

— наявність суду присяжних (X_9);

— наявність спеціальних судів, які не входять в судову систему держави (крім судів громадських, товариських, офіцерської честі тощо, які діють на принципах моральної відповідальності (X_{10});

— включення прокуратури в систему правосуддя або виведення її за рамки цієї системи (X_{11}).

Отже, ми намітили набір альтернатив, над вибором яких, увесь час сумніваючись, напружено працюють депутати. У більшості випадків вони не знають, до чого приведе через місяць, рік або десятиліття ідеологізована або деідеологізована конституція, вибір президентської республіки або іншого конституційного устрою тощо. Тільки побудувавши в динамічні ряди і матриці фактичні відомості про наявність або відсутність («І» або «О») тієї або іншої ознаки, її проміжне значення, характерної для групи аналогічних держав, і здійснивши математичне проектування цих конституційних факторів-аргументів (Хі) на найголовніші результати суспільної життєдіяльності (Уі), можна судити про середню перевагу або небажаність конкретних елементів «конструкції». При цьому як еталонні результати, за знаком (+, —) і силою впливу на які оцінюються конституційні елементи, взято показники суми національного доходу, що припадає на одного жителя ($У_1$), кількості злочинів проти особистості ($У_2$), власності ($У_3$) і природного приросту населення ($У_4$).

МАТЕМАТИКА — КОРОЛЕВА ПОЛІТИКИ

Автор виступає лише в ролі звичайного виборця, знеособлено запрошеного нинішніми властями до обговорення Концепції нової Конституції, і аж ніяк не збирається нав'язувати політикам свої розрахунково-аналітичні висновки. Однак не можна виключити і таку випадковість, що хтось із депутатів зацікавиться не тільки методикою і схемою розрахунків, а й результатами обробки аналогових матриць. Тому не зайве буде включити в статтю хоча б один з прикладів такої результативної інформації (див. табл. 1).

Цей приклад відображає результати машинного вирішення, розшифровки та інтерпретації впливу конституційних параметрів на життєдіяльність суспільства з лаговим відставанням на чотири періоди, тобто через п'ятирічку після прийняття нового Основного Закону. З усього видно, п'ятиріччя — це той оптимальний строк, упродовж якого відпали випадкові і зміцнилися справжні зв'язки, впливи і залежності між елементами конституційної структури (Хі) і соціально-економічними показниками (Уі). У тих випадках, коли істотних і надійних співвідношень немає, в таблиці І немає значення коефіцієнта регресії. А коли співвідношення проявляються з високою імовірністю безпомилкового прогнозу, у відповідній клітинці таблиці І ця цифра є. Нагадаємо, що цифрове значення коефіцієнта регресії показує, на скільки своїх одиниць виміру зміниться функція (У) при зміні фактора-аргументу (Х) на одну його одиницю виміру. У випадках з буллевими оцінками «одна одиниця виміру» потребує обачливої інтерпретації.

Таблиця І

Коефіцієнти регресії у впливі конституційних факторів-аргументів X_1 — X_{11} на результати життєдіяльності суспільства $У_1$ — $У_4$ за матеріалами аналогової матриці з лагом $Т_{-4}$

У \ X	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	X_8	X_9	X_{10}	X_{11}
$У_1$	−148	61	−19	27				−230			
$У_2$	−6	−7		13		22		3	−17	−2	6
$У_3$		−11			−3	−8	−2	−18	13		4
$У_4$	−2	3				−1		−1			

Виявилося, що через п'ятиріччя від найбільшої кількості конституційних альтернатив залежать показники кількості злочинів проти особистості і власності (8 і 7), а від найменшої — показник природного приросту населення (4). Але кількість істотних і надійних співвідношень не характеризує ці аспекти суспільних закономірностей. Потрібна деталізація кожного конкретного зв'язку.

Навіть той читач, який професіонально не займається методами теорії ймовірностей і математичної статистики, може помітити, що найбільше зменшення питомої величини національного доходу ($У_1$) викликають самостійність кабінету міністрів (X_8) і наявність конституційних положень, що закріплюють панування якоїсь однієї ідеології і партії (X_1). Отже, щодо тієї типової групи держав, котрі розглядаються нами як середній аналог України, з економічних позицій доцільніше закріпити конституцією підпорядкованість кабінету міністрів президентові та деідеологізувати конституційні положення.

Втім, слід одразу ж відзначити і суперечливість даного заходу. Розглядаючи таблицю 1 по тих же стовпчиках X_8 і X_1 вниз, ми бачимо, що самостійність кабінету міністрів має окремі бажані прояви в соціології, зменшуючи (порівняно з варіантом підпорядкованості президентові) кількість злочинів проти власності, а ідеологізація конституційних положень дещо скорочує кількість злочинів проти особистості. «Опрацювавши» всі подібні тези, антитези і синтези, можна знайти оптимум структури Основного Закону за критеріями його найкращого впливу на суспільну життєдіяльність. Ось де надзвичайно широке поле застосування політичної мудрості народних обранців, озброєних методами і засобами прогресивної науки! Якщо вони завершать розгляд типових закономірностей по тих самих стовпчиках X_8 і X_1, то будуть категорично відхиляти самостійність кабінету міністрів та ідеологізацію конституції, бо це веде, крім усього іншого, до зменшення природного приросту населення, до скорочення «кількості» життя у тих самих дорогих виборців...

За аналоговим співвідношенням конституційних факторів-аргументів і суспільствознавчих функцій можна зробити попередні висновки про риси об'єктивно **хорошої** конституції:

— її положення мають бути деідеологізовані;

— найдоцільніший конституційний устрій — президентська республіка;

— деякі співвідношення засвідчують користь однопалатного органу законодавчої влади;

— хоч це викличе певне зростання злочинів проти особистості, є підстави вва-

(Закінчення на 7-й стор.)

ОДИН ПИШЕМО, А СКІЛЬКИ НА ДУМЦІ?

(Закінчення. Початок на 2-й стор.).

ції про те, що наведені ним помилкові (чи тенденційні?) цифри можуть ввести в оману необізнаного в тонкощах економіки читача й тим самим (хотів того доктор наук чи ні) ще більше ускладнити й без того вкрай загострену суспільно-політичну обстановку в республіці?

Якось Ж.-Ж. Руссо сказав: «Брехати самому собі задля власної користі — підробка; брехати задля користі іншого — підлог; брехати, щоб зашкодити, — наклеп; це найгірший вид неправди». І дуже шкода, що цими неправдивими цифрами, обнародуваними доктором наук Василиком, не забарився скористатися народний депутат України В. Пилипчук, до речі, кандидат економічних наук.

І вже з подачі В. Пилипчука зазвучали і на сесії парламенту, і в телевізійному ефірі, з'явилися на газетних шпальтах міфічні 113 мільярдів карбованців, які «мобілізуються з України» і 42 мільярди карбованців, які «невідомо куди діваються». І висновок в лоб: грабують економіку України, а уряд республіки, мовляв, допомагає центру в цьому.

Можна було б вибачити аспіранту-економісту легковажність, з якою він скористався цифрами з газетної публікації. Але економіст-вчений, як на мою думку, мусив би з першого погляду професійно оцінити достовірність цифр, а як народний депутат та ще й голова постійної Комісії Верховної Ради з питань економічної реформи — то скористатися своїми широкими повноваженнями і перевірити інформацію в офіційних державних органах. І зробити це, звичайно, до публічних заяв, а не після них. Тобто поставитись до свого звання вченого з пошаною, а до обов'язків — з відповідальністю, так, як вимагають цього виборці і нинішній гарячий час.

І останнє. Я не хочу запідозрити союзні органи в непорядних намірах, проте передбачити заходи, що підвищують стійкість української економіки, захищеність її від необережних або «помилкових» дій союзних органів чи інших республік, уряд просто зобов'язаний.

Не секрет, що для фінансової політики союзного уряду дуже характерні наміри застосовувати конфіскаційні заходи. Тому Міністерство фінансів республіки буде суворо виконувати закони Української РСР, якими передбачено, що всі платежі підприємств, об'єднань і організацій, незалежно від форм власності і підпорядкованості, будуть повністю зараховуватись до бюджету УРСР.

Що ж до взаємовідносин з союзним бюджетом, то наша позиція тверда — передавати до нього кошти на вирішення загальносоюзних програм та заходів у фіксованих сумах.

Досягнення фінансової самостійності — надто важливе й складне завдання. В його розв'язанні повинні брати участь всі, в тому числі й науковці. Але їх внесок буде в об'єктивному, науково-обгрунтованому аналізі реальних процесів. На жаль, стаття О. Василика не сприяє цьому.

В. ТЕНТЮК,
перший заступник міністра фінансів УРСР.

P. S. Гонорар за публікацію автор просить перерахувати в фонд Чорнобиля.

Унікально

ТРАГЕДІЯ ПРОСВІТЛЕННЯ

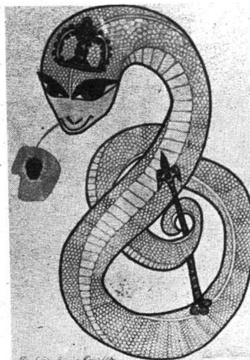
Трагічна біографія цієї дівчинки перевертає душу настільки, що усі газетно-журнально-телевізійні «сенсації» й «розвінчування» останнього часу здаються просто белетристикою у порівнянні з цим. Але цей трагізм не пригнічує, а просвітлює душу. Розповідь батька про дочку (журнал «Україна», № 10—він ще є в кіосках) неможливо читати без сліз, але то сльози очищення. Полтавчанка Саша Путря покинула цей світ через лейкемію. Було їй 11 років, 1 місяць і 21 день. За цей час дівчинка, обдарована талантом дивовижної сили і ясності, створила півтори тисячі малюнків, — стільки, скільки й знаменитий Тіціан, але ж він прожив на світі сто літ...

85 кращих Сашиних робіт зараз експонуються у Державному музеї літератури УРСР. Виставка — благодійна. Кошти від неї, а також добровільні пожертвування відвідувачів, Сашині батьки та організатори виставки (журнал «Україна», Фонд милосердя і здоров'я «Поліграфіст») передають на оздоровлення дітей Чорнобиля.

Ганна РАКОЇД.

НА ФОТО: Саша Путря та її малюнки — «Запорожці гуляють», «Моя мама Віта», «Добра Змія Королева».

Зверніть увагу!

ПУСТИЛИ ВОЛЮ ПО ПОЛЮ

У Добропільському районі за заявками виділено 350 гектарів землі під садові ділянки та городи. Пристрасті нарешті вляглися. Що найбільше турбувало у цьому процесі — так це небажання людей вчитатися у відповідні пункти Земельного кодексу. Отримавши право на користування двома гектарами землі, люди хочуть отримати ті два гектари враз, але ж чи забезпечиш усіх одночасно? Вільної землі у районі нема. Багато хто не вчитався і в пункт 67-й Кодексу, де йдеться про розміри ділянок під будівництво житла. Отож, спалахували конфлікти між сусідами, приміром, у Кам'янці та Добропіллі, з-за кількох соток доходило мало не до бійки, доводилось мирити, пояснювати, розтлумачувати Кодекс та урядові постанови. Чому так багато клопотів? Бо кожен трактує Кодекс, як йому вигідно. А це — від недостатньої роз'яснювальної роботи, та й саме положення про порядок надання й вилучення земельних ділянок ми отримали пізно. Про це слід пам'ятати, беручись до такої непростої справи.

Анатолій БЕЗВЕРХИЙ,
головний інженер-землеупорядник Добропільського району Донецької області.

До речі

НА ГОРОДІ БУЗИНА, В МАРІУПОЛІ...

З небувалим піднесенням розпочали саджати ранні овочі мешканці Маріуполя. Весняно-польові роботи ведуться... на самозахопленому центральному проспекті міста, поблизу від пам'ятника В. І. Леніну. Місцева влада не втручається...

Інформагентство «Євро-ІКС».

Реалії

ФОРТЕЦЮ ВЗЯТО, А «ГЕРОЇВ» ЩЕ НІ

«Немає таких фортець, яких би ми не взяли!» — можуть відтепер стверджувати представники злочинного світу Одеси. Музей Одеського військового округу, укріплений високими кам'яними стінами, надійними гратами на вікнах, цілодобовою сторожею, однієї недавньої ночі взято. Як? Через дах! А туди як? Мабуть, з території госпіталю, до якого музей стоїть «спиною». Але ж і госпіталь охороняється!

Вранці музейники недорахувалися кількох кулеметів та автоматів. Кажуть, зброя та — небойова: щось там просвердлено, щось зіпсовано, щось знято. Але ж практика свідчить, що не святі горшки ліплять, іноді зброю примудряються робити просто вдома, від гвинтика до шпиндика. Тож готовий кулемет чи автомат куди легше довести до бойового стану. Ясно, що не заради розваг наважилися зловмисники на таку крадіжку. Чи вдасться спіймати тих невідомих «героїв»?

Наша газета вже не раз писала: злочинці активно озброюються, і слід звести нанівець їхні шанси. А скільки ще «учбової» зброї по школах, вузах, музеях — практично без охорони й нагляду...

Георгій ВОРОТНЮК,
власний кореспондент «Голосу України».
Одеса.

ТОЙ МУР

На Львівщині Шевченка завжди вшановували як Батька нації, з глибокою синівською любов'ю. Однак освячені іменем Кобзаря травневі дні були затьмарені прикрими подіями, які засвідчують невірність деяких синів. У місті Яворові демонтували пам'ятник першому депутатові Верховної Ради УРСР Марії Мацько, яку вбили бандерівці 1947 року. То була роботяща жінка, селянка, далека від політики. Вона вирощувала хліб і захищала, як уміла, людей. З важким серцем дивилась я кадри аматорської кінострічки, яка зафіксувала одну із сторінок «національного відродження» — демонтаж пам'ятника. Робітники комунальних служб ліниво довбають кайлами бетон і пояснюють:

— А ми що? Ми — рабсила. Нам веліли — ми робимо.

Так вони і сказали: «Рабсила».

Жінка, що проходила поруч, скрушно похитала головою:

— Що зробиш, коли кожному щось заважає. Таке нині життя.

Як на мене, то ніщо нам

так не зава
сила», «раб
ка». Чи не
чинили рі
органів вла
пам'ятник М
нити місце
Шевченка?
й не запит
тали, він, м
з гіркотою:

Мій боже
Святих лю
Один на
Кайдани в
Медоточи
Цілуються.

У тому ж
додні Зелен
зловм ик
чі дв міс
Двома дням
ченківськом
згорів істор
хата, в які
ник Микол
німні палії
телефону,
спосіб пом
одного з ор
Євгена Кон
гинув від ру
ки в маска
щодавно по

ЗІЙШЛИ З «ГЕ

Депутатські форуми

19 травня 1991 року в Сімферопол
булася установча конференція міжде
ської групи «Громадянський форум Криму»
(ГФК). У ній взяли участь народні депута-
ти різних рівнів із Сімферополя, Євпаторії
Феодосії, Сак, Джанкою та інших міст
районів Кримської АРСР.

Головний підсумок конференції: створен
ня політичної опозиції у парламенті віднов
леної автономної республіки й на місцях
У ГФК об'єдналися представники нових по
літичних сил півострова, опонентних Ком
партії України, депутати від якої — біль
шість у Верховній Раді Кримської АРСР
місцевих Радах. Були прийняті програмн
документи: «Положення про міжде тсь
ку групу «Громадянський форум Кр »
«Звернення міждепутатської групи ГФК д
народних депутатів Рад різних рівнів і гр
мадян Криму». Обрано координаційну рад
ГФК та її співголів.

У «Зверненні», зокрема, говорить
«...ми, народні депутати Рад всіх рівні
змушені відмежуватися від політики і р
шень, які проводяться комуністичною депу
татською більшістю в Радах, не поділяєм
відповідальності за них, заявляємо пр
свою політичну опозицію. Тільки вибори
представницькі органи влади Республік
Крим на багатопартійній основі, вільне пі
приємництво, пріоритет особи перед су
пільством і державою, соціальний захи
наших громадян, рівне самовизначення вс
народів можуть змінити обличчя Крим
зробити нас багатшими і добрішими. Да

ЗЕЛЕН

Про що

Днями він щедро випав на Київ, і, як ведеться в таких випадках, одразу ж пішли чутки — кислотний, шкідливий. І, взагалі, допоки все це триватиме?

Й справді, допоки дошкулятимуть ці настирні дощі?

Головний синоптик Українського гідрометцентру М. Кульбіда спочатку стримано заспокоїв мене із зеленим дощем.

— Щороку, між іншим, навесні бувають такі дощі. І в цьому нема нічого дивного, — сказав він. — Рясно цві

туть дере
тає пилок
ний, от в
— **Так**
ний?
— Ну,
— **Тод**
ка, що н
чі дні?
— По
меться,
зменшува
через 2—
— **А**

ТОЙ МУРУЄ, ТОЙ РУЙНУЄ...

Ось тобі й маєш

На Львівщині Шевченка завжди вшановували як Батька нації, з глибокою синівською любов'ю. Однак освячені іменем Кобзаря травневі дні були затьмарені прикрими подіями, які засвідчують невірність деяких синів. У місті Яворові демонтували пам'ятник першому депутатові Верховної Ради УРСР Марії Мацько, яку вбили бандерівці 1947 року. То була роботяща жінка, селянка, далека від політики. Вона вирощувала хліб і захищала, як уміла, людей. З важким серцем дивилась я кадри аматорської кінострічки, яка зафіксувала одну із сторінок «національного відродження» — демонтаж пам'ятника. Робітники комунальних служб ліниво довбають кайлами бетон і пояснюють:

— А ми що? Ми — раб-сила. Нам веліли — ми робимо.

Так вони і сказали: «Раб-сила».

Жінка, що проходила поруч, скрушно похитала головою:

— Що зробиш, коли кожному щось заважає. Таке нині життя.

Як на мене, то ніщо нам так не заважає, як ця «раб-сила», «раб-дух», «раб-звичка». Чи не оці кайдани спричинили рішення місцевих органів влади демонтувати пам'ятник Марії, аби вивільнити місце для Тараса, для Шевченка? А Батька ніхто й не запитав. А якби запитали, він, мабуть, відповів би з гіркотою:

Мій боже милий, як то мало
Святих людей на світі стало
Один на одного кують
Кайдани в серці. А словами
Медоточивими устами
Цілуються...

У тому ж Яворові напередодні Зелених Свят невідомі зловм[...]ики підп[...]и вночі дв[...] міськкому [...]партії. Двома днями раніше в Шевченківському гаї у Львові згорів історичний експонат: хата, в якій загинув розвідник Микола Кузнецов. Анонімні палії повідомили по телефону, що вони у такий спосіб помстилися за смерть одного з організаторів ОУН Євгена Коновальця, який загинув від рук кадебістів. Юнаки в масках, які кинули нещодавно попід вікна Львівського міськкому компартії пляшки з горючою рідиною, не пояснили, за кого і кому вони мстили. Хоч довкола було чимало людей. Невловимі «месники» (на жаль, невловимі) провокували не зна кого. бо на першому поверсі цього приміщення на проспекті Шевченка розміщені служби радянських органів.

Члени незареєстрованої ультрарадикальної молодіжної організації — Української націоналістичної спілки не приховують своїх антипатій до демократів і до органів місцевої влади зокрема. Та вони не визнали своєї причетності до вищезгаданих подій... Слідство триває...

Втім останні дні травня були виповнені не тільки руйнівними акціями. На Зелені Свята у селі Ясеновому Бродівського району урочисто відкрито пам'ятний знак жертвам другої світової війни. Зокрема воїнам, які загинули у відомому «Бродівському котлі». На мітингу було сказано, що ініціатором спорудження знака були члени Львівського студентського братства. Його голова Маркіян Іващишин поінформував мене про те, що кошти на спорудження знака виділило братство, а також місцеві жителі, які зробили свої пожертвування. Виконавцями проекту також були студенти і місцеві робітники.

Голова облради і облвиконкому Вячеслав Чорновіл заявив на брифінгу, що органи влади до спорудження знака зовсім не причетні і що подібне самоправство слід на майбутнє унеможливити.

На стелі, що височить за селом, немає ніякого напису. Зате є емблема дивізії СС «Галичина».

На Зелені Свята наш народ поминає померлих і загиблих. На панахиді в Ясеновому було віддано данину пам'яті жертвам війни. Історія формування і загибелі цієї дивізії є трагедією нашого народу, однак нащадки розійшлись у політичних оцінках цієї сторінки історії. Одні говорили про жертви, інші — про героїв, «патріотів».

Оксана ТЕЛЕНЧІ,
власний кореспондент «Голосу України».
Львівська область.

ЗІЙШЛИ З «ГЕНЕРАЛЬНОЇ ЛІНІЇ»

Депутатські форуми

19 травня 1991 року в Сімферопол[і] [від]булася установча конференція міжде[путат]ської групи «Громадянський форум Криму» (ГФК). У ній взяли участь народні депутати різних рівнів із Сімферополя, Євпаторії, Феодосії, Сак, Джанкою та інших міст і районів Кримської АРСР.

Головний підсумок конференції: створення політичної опозиції у парламенті відновленої автономної республіки й на місцях. У ГФК об'єдналися представники нових політичних сил півострова, опонентних Компартії України, депутати від якої — більшість у Верховній Раді Кримської АРСР і місцевих Радах. Були прийняті програмні документи: «Положення про міжде[пута]тську групу «Громадянський форум Кр[иму]» «Звернення міждепутатської групи ГФК до народних депутатів Рад різних рівнів і громадян Криму». Обрано координаційну раду ГФК та її співголів.

У «Зверненні», зокрема, говориться: «...ми, народні депутати Рад всіх рівнів змушені відмежуватися від політики і рішень, які проводяться комуністичною депутатською більшістю в Радах, не поділяємо відповідальності за них, заявляємо про свою політичну опозицію. Тільки вибори в представницькі органи влади Республіки Крим на багатопартійній основі, вільне підприємництво, пріоритет особи перед суспільством і державою, соціальний захист наших громадян, рівне самовизначення всіх народів можуть змінити обличчя Криму, зробити нас багатішими і добрішими. Дайте цей шанс своїм дітям і онукам. Комуністична ідеологія не повинна панувати в Криму».

Виступаючи проти «неокомуністичного ренесансу», який, на думку ГФК, відбувається в Криму під маскою «специфіки району», опозиція півострова звинуватила Компартію Криму в перетворенні Рад в ширму для своєї політики, у монополізації засобів масової інформації і закликала громадян зробити все, щоб «повернути півострів на шлях розвитку світової цивілізації».

Володимир СКАЧКО.

Мал. Олександра ДУБОВСЬКОГО («Євро-ІКС»).

Телеграфним рядком з Хмельницького

ТРАКТОРОМ НА ВАРТОВОГО

Тракторист підсобного господарства Хмельницького радіотехнічного заводу Б. Свись так «заправився» перед виходом у поле, що повів свого «броньовика» на штурм військового об'єкта Хмельницького гарнізону. Навіть окрик вартового не отямив тракториста. Довелося солдату знімати з плечей автомат. Тепер з «веселуном» розбираються компетентні органи.

Є ТОВАРНА БІРЖА!

Облвиконком, головне територіальне управління матеріально - технічного забезпечення Держпостачу УРСР, обласне управління «Маркет-торг» та агропромисловий комітет заснували Хмельницьку товарну біржу. Вона буде постійно діючим оптовим ринком промислової продукції й товарів народного споживання.

НОВА ПОЛІКЛІНІКА

У Зарічному мікрорайоні обласного центру споруджено нову поліклініку, яка щоденно прийматиме 1.200 хворих.

СВЯТО МИСТЕЦТВ

Три дні у Хмельницькому тривав другий Республіканський фестиваль дитячої фольклорної творчості, в якому взяли участь понад 100 колективів України, гості з Білорусії, Росії, Узбекистану, Чечено-Інгушетії. У програмі — народні свята, вистави, концерти інструментальних ансамблів.

Михайло ВАСИЛАШКО,
власний кореспондент «Голосу України».

Реалії

[...]ТЕЦЮ ВЗЯТО, [...]ЕРОЇВ» ЩЕ НІ

[...] фортець, [...] взяли!» — [...] стверджу[...]и злочинно[...] Музей Одесь[...]ого округу, [...]кими кам'я[...]дійними гра[...] цілодобовою [...] недавньої [...] Через дах! [...]уть, з тери[...]до якого му[...]ою». Але ж [...]оняється! [...]ники недора[...]х кулеметів [...]жуть, зброя [...] щось там [...]ось зіпсова[...] Але ж прак[...]о не святі [...] іноді зброю примудряються робити просто вдома, від гвинтика до шпиндика. Тож готовий кулемет чи автомат куди легше довести до бойового стану. Ясно, що не заради розваг наважилися зловмисники на таку крадіжку. Чи вдасться спіймати тих невідомих «героїв»?

Наша газета вже не раз писала: злочинці активно озброюються, і слід звести нанівець їхні шанси. А скільки ще «учбової» зброї по школах, вузах, музеях — практично без охорони й нагляду...

Георгій ВОРОТНЮК,
власний кореспондент «Голосу України».
Одеса.

ЗЕЛЕНИЙ ДОЩ

Про що говорять

Днями він щедро випав на Київ, і, як ведеться в таких випадках, одразу ж пішли чутки — кислотний, шкідливий. І, взагалі, допоки все це триватиме?

И справді, допоки дошкулятимуть ці настирні дощі?

Головний синоптик Українського гідрометцентру М. Кульбіда спочатку стримано заспокоїв мене із зеленим дощем.

— Щороку, між іншим, навесні бувають такі дощі. І в цьому нема нічого дивного, — сказав він. — Рясно цвітуть дерева, квіти, тож злітає пилок, особливо, хвойний, от вам і зелений дощ.

— **Так він ще й корисний?**

— Ну, цього я не знаю...

— **Тоді скажіть, будь ласка, що нас чекає у найближчі дні?**

— Погода поліпшуватиметься, опади поступово зменшуватимуться. Словом, через 2—3 дні потеплішає.

— **А яке літо буде?**

— Прогнозів на все літо поки що нема. Шодо червня, то його середньомісячна температура буде у межах норми. Втім, на більшій частині України дощі все ж очікуються.

Тож, шановні громадяни, як бачимо, розслаблятися нам не варто. Погрітися — погріємося на сонечку, а щодо парасольок порада: тримайте їх під рукою, на жаль, увесь червень.

Інтерв'ю взяла Людмила БАРАНЕВИЧ.

Лист до р[...]

ДЖ[...] З КАЛ[...]

Хочу попе[...] цію, що Джу[...] то не сенса[...] Джун, дід, [...] от до мого [...] різні предме[...] металу, а й [...] сірники і во[...] це років п'ят[...] ли з медздра[...] поїхати на е[...] старий, куди [...] Екстрасенсом[...]

Зап[...]

ГОЛОС України

...УЄ, ТОЙ РУЙНУЄ...

...сь тобі й маєш

...є, як ця «раб-
...ух», «раб-звич-
...і кайдани спри-
...ння місцевих
... демонтувати
...рії, аби вивіль-
...ля Тараса, для
... Батька ніхто
... А якби запи-
...уть, відповів би

...лий, як то мало
...й на світі стало
...ого кують
...ерці. А словами
...и устами

...Яворові напере-
... Свят невідомі
...підпа... я вно-
...кому ...партії.
...раніше в Шев-
...гаї у Львові
...ний експонат:
...загинув розвід-
...Кузнецов. Ано-
...повідомили по
... вони у такий
...тися за смерть
...ізаторів ОУН
...ильця, який за-
...адебістів. Юна-
...які кинули не-
...вікна Львівсь-

кого міськкому компартії пляшки з горючою рідиною, не пояснили, за кого і кому вони мстили. Хоч довкола було чимало людей. Невловимі «месники» (на жаль, невловимі) провокували не зна кого, бо на першому поверсі цього приміщення на проспекті Шевченка розміщені служби радянських органів.

Члени незареєстрованої ультрарадикальної молодіжної організації — Української націоналістичної спілки не приховують своїх антипатій до демократів і до органів місцевої влади зокрема. Та вони не визнали своєї причетності до вищезгаданих подій... Слідство триває...

Втім останні дні травня були виповнені не тільки руйнівними акціями. На Зелені Свята у селі Ясеновому Бродівського району урочисто відкрито пам'ятний знак жертвам другої світової війни. Зокрема воїнам, які загинули у відомому «Бродівському котлі». На мітингу було сказано, що ініціатором спорудження знака були члени Львівського студентського братства. Його голова Маркіян Іващишин поінформував мене про те, що кошти на спорудження знака виділило братство, а також місцеві жителі, які зробили свої пожертвування. Виконавцями проекту також були студенти і місцеві робітники.

Голова обради і облвиконкому Вячеслав Чорновіл заявив на брифінгу, що органи влади до спорудження знака зовсім не причетні і що подібне самоправство слід на майбутнє унеможливити.

На стелі, що височить за селом, немає ніякого напису. Зате є емблема дивізії СС «Галичина».

На Зелені Свята наш народ поминає померлих і загиблих. На панахиді в Ясеновому було віддано данину пам'яті жертвам війни. Історія формування і загибелі цієї дивізії є трагедією нашого народу, однак нащадки розійшлись у політичних оцінках цієї сторінки історії. Одні говорили про жертви, інші — про героїв, «патріотів».

Оксана ТЕЛЕНЧІ,
власний кореспондент «Голосу України».
Львівська область.

Лист до редакції

ДЖУН З КАЛИНІВКИ

Хочу попередити редакцію, що Джуна з Липовця— то не сенсація. Це я — Джун, дід, мені 76 років. І от до мого тіла чіпляються різні предмети, не тільки з металу, а й олівці, ручки, сірники і все інше. Відкрив це років п'ять тому. Приїздили з медздраву, пропонували поїхати на експертизу, та я старий, куди мені вже їхати. Екстрасенсом стану на тому світі. А на цьому я допомагаю лише собі, бо друзі сміються з діда. Поводю рукою навколо голови, і вона перестає боліти. В цю мить з долонь відчуваєш якесь незрозуміле тепло.

Захворіла в мене нога, діагноз — тромбофлебіт, почала боліти і поступово червоніти — від п'ятки до половини коліна. Я почав гладить хворе місце, не те що гладить, а так, на відстані одного сантиметра від ноги проводжу рукою. Раз-два, декілька разів провів, бачу, нога стухає. Так кожного дня я робив, і через два тижні нога перестала червоніти, стало легше, навіть зараз не болить.

Висилаю вам фото — фотографував сам себе.

Про себе: живу я зараз не в Калинівці, я тільки родом звідтіля. Пенсіонер, учасник Вітчизняної війни, інвалід праці III групи. Живу на Луганщині. Кедов Олекса Дмитрів. Прізвище чомусь руське, але я чистий українець.

Виписую вашу газету, читаю. Подобаються ваші виступи. Так і пишіть надалі — матінку-правду. Декому це не подобається, але їх мало.

Бувайте здорові!

Олекса КЕДОВ.
Красний Луч
Луганської області.

З Києва — неофіційно

АРХЕОЛОГИ — ПОЛІТИКАМ

У Київському музеї російського мистецтва відкрито виставку: «Пантікапей. Життя Боспорської столиці». Любителі масових заворушень у робочий час — страйків, мітингів, демонстрацій — можуть подивитися на те, що залишилось від царства, на території якого вперше в історії нашої країни відбулося повстання рабів.

СВЯТО У БОЖЕВІЛЬНІ!

Поет Юрій Рибчинський, розпочинаючи свій творчий вечір у Палаці культури «Україна», запропонував відпочити від жахливих повсякденних реалій: за його словами, всесоюзний прем'єр перетворив країну на лікарняний заклад імені свого однофамільця, відомого психіатра. Завдяки чудовим виконавцям — Назарію Яремчуку, Лідії Сандулесі, Василю Зінкевичу, Тамарі Гвердцителі та іншим — вечір вийшов на славу.

ХРИСТИЯНИ — ПРОТИ... ХРИСТИЯН

Святковий ранок Дня Києва ознаменувався сумною подією—зіткненням віруючих греко-католиків та православних за право провести молебень в Андріївській церкві. Греко-католики, до речі, мали дозвіл міськвиконкому. Слава Богу, обійшлося без жертв...

Оксана ВИХОР.

...ЕРАЛЬНОЇ ЛІНІЇ»

...те цей шанс своїм дітям і онукам. Комуністична ідеологія не повинна панувати в Криму».

Виступаючи проти «неокомуністичного ренесансу», який, на думку ГФК, відбувається в Криму під маскою «специфіки району», опозиція півострова звинуватила Компартію Криму в перетворенні Рад в ширму для своєї політики, у монополізації засобів масової інформації і закликала громадян зробити все, щоб «повернути півострів на шлях розвитку світової цивілізації».

Володимир СКАЧКО.

Мал. Олександра **ДУБОВСЬКОГО** («Євро-ІКС»).

Телеграфним рядком з Хмельницького

ТРАКТОРОМ НА ВАРТОВОГО

Тракторист підсобного господарства Хмельницького радіотехнічного заводу Б. Свись так «заправився» перед виходом у поле, що повів свого «броньовика» на штурм військового об'єкта Хмельницького гарнізону. Навіть окрик вартового не отямив тракториста. Довелося солдату знімати з плечей автомат. Тепер з «веселуном» розбираються компетентні органи.

Є ТОВАРНА БІРЖА!

Облвиконком, головне територіальне управління матеріально - технічного забезпечення Держпостачу УРСР, обласне управління «Маркеторг» та агропромисловий комітет заснували Хмельницьку товарну біржу. Вона буде постійно діючим оптовим ринком промислової продукції й товарів народного споживання.

НОВА ПОЛІКЛІНІКА

У Зарічному мікрорайоні обласного центру споруджено нову поліклініку, яка щоденно прийматиме 1.200 хворих.

СВЯТО МИСТЕЦТВ

Три дні у Хмельницькому тривав другий Республіканський фестиваль дитячої фольклорної творчості, в якому взяли участь понад 100 колективів України, гості з Білорусії, Росії, Узбекистану, Чечено-Інгушетії. У програмі — народні свята, вистави, концерти інструментальних ансамблів.

Михайло ВАСИЛАШКО,
власний кореспондент «Голосу України».

Футбол

Запланована перемога

Збірна СРСР — збірна Кіпру. 4:0. Відбірковий матч чемпіонату Європи. Москва. 29 травня. Стадіон у Лужниках. 20 тисяч глядачів. Судя Ш.-Д. Петреску (Румунія).

Господарі виступали в такому складі: Уваров, Чернишов, Кульков, Мостовий (Кузнецов, 74), Галямін, Шалімов, Михайличенко, Канчельскіс, Алейников, Коливанов, Юран (Корнеєв, 46).

Голи забили: Мостовий (20), Михайличенко (51), Кульков (84), Алейников (89).

Наша команда, виходячи на зустріч, не злякалася дощу, грому з блискавкою. Не боялася вона, зрозуміло, й суперника — аутсайдера третьої підгрупи. Перемога наших футболістів планувалася, і в ній ніхто не сумнівався. Мабуть, і гості теж.

Отож, у цьому поєдинку одні щось робили, інші заважали їм. Я так і не зрозумів: чи взагалі вміють грати у футбол гості. А от те, що вони — великі мастаки бити по ногах, та ще й ззаду, захоплення ні в наших хлопців, ні в глядачів не викликало. Суворо прореагував на ті неподобства й арбітр, почастувавши грубіянів двома жовтими картками.

Наша збірна здобула перемогу, та ще й з переконливим рахунком. Але, гадаю, не слід розсипати на її адресу компліменти, враховуючи те, що її суперником була, м'яко кажучи, посередня команда.

Після цього успіху збірна СРСР очолила турнірну таблицю:

	В	Н	П	М	О
СРСР	3	1	0	7—0	7
Італія	2	2	0	8—2	6
Угорщина	2	2	2	8—7	6
Норвегія	2	1	1	6—2	5
Кіпр	0	0	6	2—20	0

Наступний матч у третій групі відбудеться 5 червня. Норвежці прийматимуть італійців. Збірна СРСР черговий поєдинок проведе 28 серпня в Норвегії.

Позавчора відбулася ще одна цікава подія. В італійському місті Барі проходив фінальний матч Кубка європейських чемпіонів. **«Црвена звезда» (Белград, Югославія) — «Олімпік» (Марсель, Франція). 5:3 (основний і додатковий час — 0:0, пенальті — 5:3).**

Як часто трапляється, подібні матчі видовищністю не відзначаються. Так сталося і цього разу. Обидва суперники пильно стежили один за одним, очікуючи на помилку супротивника. Гравці в своїй більшості відзначалися самовідданістю, мобільністю, чіпкістю. А от марселець Папен — найкращий бомбардир чемпіонату Франції, відчувалося, побоювався за свої ноги. І було чого.

Здавалося, арбітр зустрічі — італієць Т. Ланеза — навмисне забув вдома жовту і червону карточки. Мов лагідний батько, який свариться на дітей пальчиком, він буквально заплющував очі на грубі порушення з обох сторін. Гру суддя зупиняв, але порушників не карав. Що ж, у кожного своя манера суддівства.

Тактика белградців — щільні дії в обороні з контратаками, якщо Бог пошле, — виявилася правильною. Коли ж довелося бити пенальті, серби не промахнулися жодного разу. А от досвідчений француз Аморо, який виконував першим у своїй команді одинадцятиметровий, програв дуель воротареві.

«Црвена звезда» вперше в історії завоювала найпочеснішим трофеєм, який їй вручив президент УЄФА Л. Йохансен (Швеція).

Віктор ГЕНЧУК.

ПОГОДА

31 травня — 1 червня у північних областях України без опадів, на решті території подекуди короткочасний дощ, гроза, вітер змінних напрямків, 3—5 метрів на секунду. Температура вдень 15—21, на півдні подекуди 20—25, уночі 5—11 градусів.

По Київській області сьогодні вдень без опадів, вітер слабкий. Температура 15—20 градусів.

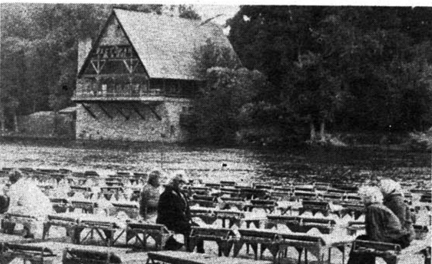

Фото Леоніда ПІДЛУЖНОГО.

...ИЙ ДОЩ

...орять

...віти, тож злі-
...ливо, хвой-
...елений дощ.
... ще й корис-

... я не знаю...
...іть, будь лас-
...ає у найближ-

... поліпшувати-
... поступово
...ься. Словом,
... потеплішає.
...то буде?

— Прогнозів на все літо поки що нема. Щодо червня, то його середньомісячна температура буде у межах норми. Втім, на більшій частині України дощі все ж очікуються.

Тож, шановні громадяни, як бачимо, розслаблятися нам не варто. Погрітися — погріємося на сонечку, а щодо парасольок порада: тримайте їх під рукою, на жаль, увесь червень.

Інтерв'ю взяла
Людмила БАРАНЕВИЧ.

АГОВ, ХАЗЯЇНЕ!

Сьогодні ми пропонуємо вашій увазі закінчення матеріалу, написаного за результатами соціологічного опитування, проведеного групою соціологічних досліджень при Секретаріаті Верховної Ради УРСР. Початок цього матеріалу ви можете прочитати в попередньому випуску «Суспільного барометра» («Голос України», № 99 від 24.05.91 р.).

Фото Ярослава САВЧИНИ.

Серед питань, що визначають зміст приватної власності на землю, а отже, і характер земельних відносин у цілому, чільне місце посідає питання про купівлю-продаж землі.

За його позитивне вирішення висловилося 54,6 відсотка громадян, у тому числі 23,4 — за вільну купівлю-продаж, а 31,2 — за ці дії під жорстким законодавчим контролем. У той же час 27,5 відсотка висловилося проти будь-яких форм купівлі-продажу землі, а 17,8 свою позицію не визначило.

Найбільше супротивників купівлі-продажу землі у Південному (46,7) і Центральному (42,0) регіонах, а найбільше прихильників у Західному (81,7 відсотка, у тому числі 52,1 за вільну купівлю-продаж, а 29,6 — під законодавчим контролем).

Показники по інших регіонах істотно не відрізняються від середніх по республіці. Немає помітних відхилень від цих показників і в розподілі відповідей громадян, що проживають у містах, селах або в селищах міського типу.

Як видно з наведених результатів соціологічного дослідження, переважна більшість (66,9 відсотка) громадян УРСР вважає припустимою приватну власність на землю, хоча різниця між окремими регіонами (Західний — 90,3, Центральний — 51,9) становить майже 40 відсотків. Ці ж регіони є полярними і в негативному ставленні до приватизації землі (Західний — 0,0, Центральний — 35,6), що істотно відрізняється від середнього по республіці (16,8 відсотка).

Щодо умов приватизації землі, то тут майже дві третини громадян (60,9 відсотка) за найбільш пільгові їх види — надання землі у приватну власність безкоштовно або за невеликий викуп і лише кожний десятий обстоює сплату її повної вартості. Найбільші розбіжності тут між Західним (85,1), Південно-Західним (51,3) та Кримським (52,5) регіонами.

Помітна диференціація поглядів спостерігається щодо того, хто має бути розпорядником землі. Майже вдвічі більше тих, хто вважає, що ним мають бути Ради (42,1), а не колгоспи і радгоспи (22,5). Дещо різні позиції з цього питання займають, з одного боку, жителі Західного (63,4) та Південно-Західного (63,4) регіонів, а з другого,— Центрального (34,4) та Східного (34,7).

Більшість громадян (54,6 відсотка) висловлюється за купівлю-продаж землі у тій чи іншій формі (23,4 — за вільну купівлю-продаж, 31,2 — під законодавчим контролем) і лише 27,5 — проти. Найбільше прихильників купівлі-продажу землі у Західному регіоні (81,7), а найменше — у Центральному (42,0).

Наведені вище регіональні розбіжності, на нашу думку, не дають приводу для сумнівів щодо загального висновку: більшість громадян висловлюється за приватизацію землі, за передачу її у приватну власність безкоштовно або за невеликий викуп з правом купівлі-продажу; значна частина (42,1 відсотка) вбачає розпорядником землі Ради народних депутатів.

Володимир ОССОВСЬКИЙ,
Володимир МАТУСЕВИЧ,
Володимир ВОЛОВИЧ.

Соціолог інформує

ЩО ХВИЛЮЄ КИЯН

Наприкінці квітня соціологами було проведено телефонне експрес-опитування 500 киян. Що ж хвилює людей сьогодні, які проблеми, на думку опитаних, треба висвітлювати в матеріалах газети?

Економіка та реформа цін привертає увагу 20,5 відсотка опитаних; питання укладення Союзного договору, суверенність УРСР, захист її національних багатств — 13,7 відсотка; кожний десятий називав: правові проблеми торгових працівників і споживачів, спекуляцію, боротьбу із злочинністю, корупцією, безгосподарністю, правові проблеми молоді, зокрема призовників, житлові проблеми, проблеми стосунків у сім'ї і, нарешті, екологічні.

Редакція газети в своїх матеріалах приділятиме більше уваги названим проблемам і буде надалі прислухатися до побажань читачів.

Крім кола питань, що хвилюють опитаних, ми з'ясували, з ким читачі хотіли б зустрітися на шпальтах газети. Було названо 25 прізвищ депутатів Верховної Ради УРСР, громадських діячів республіки.

Найбільше голосів набрав Голова Верховної Ради УРСР Л. Кравчук. Хоча в одному з номерів нашої газети ми ознайомили читачів з результатами спілкування з ним громадян республіки по «прямій лінії», але гадаємо, що такий діалог був не останній.

Друге і третє місця посіли прем'єр-міністр УРСР В. Фокін та голова Комісії Верховної Ради УРСР з питань народної освіти і науки, академік І. Юхновський.

Редакція планує задовольнити інтерес читачів і запросити до розмови названих народних депутатів.

Сектор соціологічної інформації «Голосу України».

З ГОЛОДУ НЕ ПОМРЕМО

РОЗГУБИЛИСЯ нині люди. Особливо після 2 квітня. Ціни такі, що голова йде обертом. А дехто із прогнозистів ще й голод передрікає. Саме в цьому році. Правда це чи ні? Кому вірити? Дехто вже нікому не вірить і покладається виключно на власні сили. В селах ще більш-менш стабільність, а от у містах... Як прогодувати батькам сім'ю? Такі запитання дедалі частіше постають перед трудящим людом. А дехто й справді замислюється: «Можливо, дійсно помремо з голоду?».

Так чи ні? З такими запитаннями звернувся до представників колгоспного селянства. І ось які відповіді довелося почути.

Михайло Сокотнюк, механізатор колгоспу імені XX з'їзду КПРС селища Теплик:

— Другий рік на заслуженому відпочинку. На бідність не скаржусь: 132 карбованці пенсії маю, плюс щомісяця в колгоспі одержую по 170—200 карбованців. Вдома живність тримаємо: птицю, свиней. 20 соток городу з дружиною (теж, до речі, пенсіонеркою) обробляємо. Так що дітям і внукам допомагаємо. Але підстави для хвилювання є, вони, звичайно, не на голому грунті виникли. Хочу сказати насамперед про те, як іноді, стежачи за роботою парламенту по телевізору, думаю, що більшість і меншість просто сперечаються між собою, дехто й політичний капітал заробляє гучними декларативними промовами. А от у корінь всіх наших бід ніхто не спішить поглянути. Здається, ту саму більшість і меншість зовсім не обходить, що значна частина законів, прийнятих Верховною Радою республіки, не спрацьовує на місцях, ігнорується тамтешньою владою. А селянство як не підводило, так і не підведе. Ми нагодуємо городян, і депутатів, хоч останнім часом нас до ниточки обдирають.

Наталя Кравчук, Герой Соціалістичної Праці, доярка колгоспу «Україна» села Стадниці Вінницького району:

— Скажу коротко про себе. З чоловіком усе життя на фермі працюємо. Заробляємо, як мовиться, достатньо. Але від домашнього господарства ніколи не відмовлялися. Це, як відомо, дає додаткові прибутки. І досить значні. Так що годі нарікати на якусь нестабільність. А навіть у нашому селі помітні контрасти: один зовсім бідно живе, другий з року в рік багатіє. В чому ж причина? Бідно живе той, на мою думку, хто ледачкує. А в селі треба працювати від рання до смеркання.

А як бути з городниною? Думаю, якщо спрацює Земельний кодекс, якщо селу надаватимуть реальну допомогу абсолютно всі, якщо ми нарешті зрозуміємо прописну істину: гроші потрібно не розподіляти, а заробляти, то справи підуть на лад. Тоді місто може покластися на стабільні ринкові ціни, а не такі, як маємо сьогодні. Вони просто відлякують людей.

Записав Валерій ЛАЗАРЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».

ЛІКИ ВІД ЧОРНОБИЛЬСЬКОГО КОМПЛЕКСУ

У лютому цього року в Америці проходили робочі наради під назвою «Громадська думка та проблеми атомної енергетики». На запрошення Фонду Джонсона та Національної Академії наук у цих нарадах взяли участь і радянські соціологи, екологи, журналісти.

Серед запрошених був заступник директора Інституту соціології АН УРСР, кандидат наук Микола ЧУРИЛОВ. Розмову з ним ми пропонуємо вашій увазі.

Кор. Миколо Миколайовичу, чому саме вас запросили до Америки? Яке ви маєте відношення до проблем атомної енергетики?

— У 1982—1983 роках група, до складу якої входили соціологи Н. Паніна, Є. Головаха і я, провела соціологічне дослідження в Прип'яті. Результати опитування були викладені в монографії «Людина в екстремальній виробничій ситуації», яка, хоч була написана «езопівською мовою», є на сьогоднішній день унікальною. Дослідження засвідчило високий рівень соціально-психологічної напруги серед населення Прип'яті, недбалість в будівництві станції (деякі роботи виконувалися неспеціалістами). На підставі результатів опитування ми подали доповідну у ЦК КПУ, Київський та Прип'ятський міськвиконкоми.

У 1986 році ми, по суті, були єдиними соціологами, які проводили опитування серед військових підрозділів, які ліквідовували наслідки чорнобильської аварії. У результаті опитування з'ясувалось, що серед офіцерського складу існує висока психологічна напруга. В той час як рядові байдуже ставились до особистої безпеки. Такий дисбаланс залежав від ступеня поінформованості — у офіцерського складу він був набагато вищий, ніж у рядових. На закінчення робіт по ліквідації наслідків аварії рядові та офіцери помінялися ролями: у офіцерів психологічна напруга спала, а у рядових — різко підвищилась, тому треба було ліквідувати цей дисбаланс. В минулому році на замовлення Інституту проблем безпеки атомної енергетики ми провели соціологічне дослідження у Ровенській та Хмельницькій областях, де склалося напружене становище навколо будівництва атомних електростанцій. Дослідження засвідчило, що існує пряма залежність між поінформованістю та ступенем довіри до атомної енергетики, тобто, чим більше люди знають про стан справ на атомних станціях, тим більше вони довіряють атомній енергетиці. В нас ця проблема ще не вирішена.

Кор. Миколо Миколайовичу, розкажіть, будь ласка, як проходили наради з проблем безпеки атомної енергетики і як вирішується на Заході проблема поінформованості населення про стан справ на атомних електростанціях?

— Розпочалися наради в Неваді. Ми побували на різноманітних об'єктах атомної енергетики, в тому числі на атомному полігоні. Зустрічалися з екологами, психологами, які займаються формуванням громадської думки.

Щодо служб інформації на атомних електростанціях. В Америці на це витрачаються великі кошти. Приміром, маленькій станції всього з одним реактором у Ківані (штат Вісконсін) виділяється 10 мільйонів доларів на рік на роботу з населенням. На ці кошти постійно випускаються прес-бюлетені, відеофільми, подається інформація, причому достовірна, в засоби масової інформації та муніципалітет штату, де розташована станція, організуються екскурсії. Будь-хто може прийти і поцікавитися станом справ на атомній станції та одержати інформацію. Адже саме на його кошти станція збудована і працює заради нього. Спробуйте-но прийти на нашу станцію і поцікавитись станом справ там, за якість відповіді я не ручатимуся.

Нам потрібні такі ж інформаційні служби. Від цього залежить: позбудемося ми чорнобильського комплексу чи ні, бути атомній енергетиці чи не бути.

— Спасибі вам!

Розмову провела Інеса ЛАНОВСЬКА, завідуюча сектором соціологічної інформації «Голосу України».

Володимир ПИЛИПЧУК

ІНФРАСТРУКТУРА

ІНФРАСТРУКТУРА — конче необхідний елемент функціонування ринку. Тому ми вже сьогодні повинні приступити до її створення. І — одночасно — підготувати фахівців на Заході, запросити консультантів, аби вступити в ринок, уже знаючи, як він працює.

Ринкова економіка включає в себе кілька видів ринків: капіталу (він, у свою чергу, складається з ринків кредитів, інвестицій, валюти, цінних паперів), товарний (засобів виробництва, предметів праці, фондів, матеріалів), споживчий (товарів народного вжитку та сировини), ринок робочої сили, ринок послуг.

У цілому кожний з цих видів — це посередництво, засіб стикування споживача і продавця. І кожен має організаційні форми й органи, багато в чому подібні між собою. Наприклад, фондова біржа (ринок капіталу) і товарна біржа (товарний ринок).

ОСНОВОЮ планової економіки є система контрибуцій і дистрибуцій. Тобто все збирається в центр і розподіляється, нібито виходячи з потреб суспільства. Сьогодні ми знаємо, що це — псевдоваріант і потреби теж бувають псевдопотребами. Тобто планова система тримається на централізованому розподілі матеріальних, фінансових і трудових ресурсів. Коли ці складові передати до приватних рук, пустити на вільний ринок, директивна економіка розпадається на посередників, що діють, виходячи з кон'юнктури ринку.

Якщо ми розглянемо, як працює один з таких посередників — товарна біржа, то зрозуміємо, як діють ринкові інфраструктури в цілому. Товарна біржа є комерційним посередницьким підприємством, що проводить оптову торгівлю обладнанням, устаткуванням, іншими товарами. Товарна біржа є самоорганізованою самостійною організацією, яка створюється своїми членами. Неприпустиме будь-яке втручання в її діяльність з боку адміністративних органів.

Основними її завданнями є введення в обіг продукції, що є на вільному ринку, організація аукціонів, ярмарків, продаж та купівля масової продукції, визначення кон'юнктури, цін.

Досвід виробив дві основні форми товарної біржі: закрита, або приватна, і відкрита, або публічна. На закритих біржах торги ведуть лише їх члени, якими можуть бути акціонери, що вклали капітал в статутний фонд. Угоди укладаються лише між ними, доступ на біржу обмежений.

На публічних біржах можуть проводити операції всі бажаючі. Але вони теж мають засновників, що вклали кошти до їх статутних фондів. Ними, як правило, є юридичні особи — підприємства. Діяльність публічних бірж буде регулюватися законами, які ще треба приймати.

Структура товарної біржі складається з біржового комітету, ревізійної комісії, арбітражної комісії, комісій спеціалізованих товарних груп і розрахункової служби. Крім того, окремо існує брокерська компанія — це група осіб (брокерів), які займаються пошуками покупців і продавців товару і живуть за рахунок відрахувань своїх клієнтів.

ЯКИМ же чином відбуваються торги? Біржовий комітет визначає, кого допускати до них, а кого — ні. Якщо допускати, то за яку ціну. Наприклад, ціна на біржі покупцям і продавцям встановлюється в розмірі 100 або 200 карбованців. Це робиться для того, щоб, по-перше, оплатити послуги, по-друге, щоб не заходили туди люди з вулиці, які не мають ніякого відношення до роботи біржі.

Усі продавці та покупці укладають договір з брокерською конторою. Покупці — не обов'язково. Продавці вносять завдаток у розмірі два-три відсотки від оголошеної вартості товару для того, щоб підтвердити його наявність. Бо коли виявляється, що товару немає або що продавець, уклавши угоду на продаж, вирішив його не продавати, або якщо товар не тієї якості, якої були зразки, цей завдаток продавцю не повертається.

За біржові послуги платить продавець — один-два відсотки. При відмові купця від оплати й одержання товару, щодо якого укладено угоду на біржі, з нього стягуються два-три відсотки й платяться брокерській конторі. Це правило не поширюється на випадки, коли товар не відповідає представленому зразку. Тоді два-три відсотки стягуються з продавця.

Покупець і продавець зобов'язані реалізувати укладену на біржі угоду протягом трьох-п'яти днів. В іншому разі три відсотки неустойки платить той, хто відмовився від виконання угоди. Потерпілому брокерська компанія виплачує й відсоток від вартості товару, угода щодо якого виконана не в повному обсязі. Можна змінити умови — кількість, якість товару, розмір партії, ціну, але не пізніше ніж за три години до початку торгів.

Якщо це робиться пізніше, завдаток не повертається. Особи, що порушують правила біржі або обманули її, не допускаються до торгів на період, який визначає біржа. Реквізити всіх юридичних і фізичних осіб, які обманули товарну біржу або своїх клієнтів, друкуються в газетах під рубрикою «Шахраї товарної біржі».

Одним з видів товарного ринку є аукціони, де товари продаються на умовах зміни ціни. Є аукціони на підвищення ціни, де купує товар той, хто дасть найвищу з присутніх ціну. Є — на зниження ціни. Тобто спочатку на товар призначається недосяжна ціна, яка поступово знижується. Купує товар той, хто першим зупинить зниження ціни.

НАСТУПНИМ з найважливіших закладів ринкової інфраструктури є фондова біржа. Це така сама біржа, як і товарна, але об'єктом купівлі-продажу є не товар виробничого чи споживчого характеру, а цінні папери (фінансові документи, що випускаються для продажу державою, підприємствами, банками тощо). Якщо цінним папером є акція, то той, хто її купив, підтверджує цим своє право управління акціонерним підприємством на колегіальній основі.

Що ж це за цінні папери? Акції підприємств, облігації, ощадні сертифікати, інші зобов'язання. Для того, щоб запобігти підробці, цінні папери виробляються з додержанням певних вимог, стандартів захисту. Тобто друкування акцій повинно відповідати вимогам друкування грошей. І це обладнання уряд України має негайно закупити. У всіх документах мають бути вказані: реквізити того, хто продає, захищеність цінних паперів. Це секретні знаки, на зразок тих, що є на грошах. Вони можуть бути водяними, кольоровими та ін. Приймаються до продажу на фондових біржах лише документи з нотаріально засвідченими протоколами рішень імітентів цінних паперів (імітент — це установа, що випускає папери), копіями статутів імітентів, довідкою банку.

Фондові біржі так само, як і товарні, за свої операції стягують відповідну суму. Технологія приблизно така ж, як і у товарних бірж.

Вартість цінних паперів часто відрізняється від номіналу. Акція вартістю 100 карбованців може бути продана, наприклад, за 150 — якщо підприємство прибуткове і має високий індекс ділової активності. Тобто ціна на папери залежить від їх курсу. А курс визначається співвідношенням між відсотком доходів, які можна одержати на ті папери, ризиком, вартістю капіталу, що вноситься, позичковим відсотком, дивідендами, ціною золота тощо.

В основному курс акцій залежить від співвідношення позичкового відсотку і дивіденду на акцію. Це означає, наприклад, що наш Ощадний банк гарантує три відсотки на вкладені гроші. Якщо підприємство сплачує власнику за акцію більше трьох відсотків від вартості акції, відповідно стає вигіднішим зберігати гроші не в Ощадному банку, а в акціях. У таких випадках говорять, що курс акцій зріс. Якщо ж підприємство є малоприбутковим і на суму акції виплачується менший відсоток, ніж в Ощадбанку, і курс його акцій низький, власники намагаються їх продати через біржу. В таких випадках говорять, що курс акцій падає. Курс акцій залежить від того, де можна дістати більше вигоду: вклавши гроші в акції, чи в Ощадбанк.

Щодо інших цінних паперів, ситуація подібна, хоча має свої суттєві особливості.

Операції з цінними паперами проводять також комерційні банки, якщо в них є брокерські служби.

ЗВИЧАЙНО, аби грати на ринку цінних паперів, треба дуже тонко знати правила цієї гри. Вони будуть розписані детально в наших законах, постановах, статусах бірж. Гарантії також будуть законодавчо забезпечені. Вилучення з обороту цінних паперів можливе тільки двома шляхами: якщо їх викупить той, хто випустив, або за рішенням суду в разі банкрутства імітента.

Фондовий ринок — це мобілізація тимчасово вільних коштів для вкладання їх в основний капітал. Тобто за допомогою фондових бірж відбуваються централізація і концентрація капітальних вкладень, а також їх диверсифікація. Але, на відміну від державної централізації, коли прогорає фірма, зазнає збитків не держава, а лише певні установи, інвестиційні банки. Тобто вони працюють на свій страх і ризик. У зв'язку з цим підвищується їх відповідальність за кошти, які вони пускають в обіг.

НЕВІД'ЄМНОЮ частиною фінансового ринку є також ринок валютний. Це система економічних відносин щодо операцій купівлі та продажу іноземної валюти, інших платіжних документів в іноземній валюті. Такий ринок має бути пов'язаний з ринком Євровалюти, Єврокредитів, Єврооблігацій тощо. Він будує свою роботу на спекуляції. Тобто купити дешевше, а продати дорожче.

Всіма операціями займаються висококваліфіковані працівники. Їх завдання полягає в тому, аби весь час тримати у своїх руках зв'язки з усіма валютними ринками світу.

На нашому внутрішньому валютному ринку підприємства й фізичні особи зможуть діставати валюту за карбованці або за національну валюту, щоб закуповувати в іноземних фірм обладнання, устаткування, технології тощо. Інші підприємства, навпаки, маючи вільну валюту, можуть надати її в кредити, продати на ринку, виходячи з вигідного на даний момент курсу.

Валютний ринок потрібен для посилення інтеграційних процесів економіки кожної держави в економіку Європи, світу. Це одна з передумов забезпечення зовнішньої конвертованості грошей, забезпечення їх стійкості, а також стійкості валютно-фінансових зв'язків. Валютними операціями у нас мають займатися не тільки національні та зовнішньоекономічний банки, а й окремі підприємства, комерційні та акціонерні банки, спеціалізовані міняльні контори. Слід також легалізувати й приватні міняльні контори, участь окремих громадян у цих операціях. Ми бачимо, як те, що заборонялося і навіть вважалося злочином,—спекуляція, наприклад, нині стає легальним елементом ринкової економіки.

(Продовження. Початок у №№ 87, 83 91, 93, 99, 103).

І ОСНОВНИЙ ЗАКОН МОЖНА ОБЧИСЛИТИ

(Закінчення. Початок на 3-й стор.).

жати доцільнішою общинну самоорганізацію на місцях, без втручання держави:

— кабінет міністрів має бути підпорядкований президентові;

— прокуратура має бути виведена за рамки системи правосуддя.

ІСТИНА — В КОМП'ЮТЕРІ

Деякі висновки хиткі. Ніколи не можна бути абсолютно впевненим щодо правильності рекомендацій, бо поточні обставини і перспектива можуть піднести найнесподіваніші сюрпризи. Але ми виходимо з класичного факторіального аналізу у великому просторово-часовому діапазоні і маємо чудову можливість варіювати типовими групами, періодами, рядами і матрицями, підкріплюючи політичну інтуїцію кількісно вираженими співвідношеннями. Для завершення розрахунків за наведеною вище схемою доцільно доповнити вимірювання впливу факторів-аргументів на функції моделюванням взаємодії функцій між собою за принципом «шахматки» (див. табл. 2). Ми маємо виходити з того, що «кількість» життя ($У_4$) багато в чому залежить від його якості ($У_1$ — $У_3$), а всі ці показники беруть участь у складній суспільній самоорганізації.

Таблиця 2.

Коефіцієнти регресії у взаємодії результатів життєдіяльності суспільства $У_1$ — $У_4$ за матеріалами аналогової матриці з лагом $Т_{-4}$

Хх / Уу	$У_1$	$У_2$	$У_3$	$У_4$
$У_1$	X	—283	54	
$У_2$	30	X	19	—21
$У_3$	14	7	X	
$У_4$		—0,01	—0,01	X

Тепер ми маємо відомості не тільки про тенденції впливу конституційних «векторів» на траєкторію розвитку суспільства, а й про закономірності самоорганізації «пучків» кінцевих результатів життєдіяльності. Кількісні дані про те, що зростання національного доходу чомусь призводить до збільшення кількості злочинів проти особистості і власності; зростання злочинів проти особистості скорочує надходження національного доходу, ініціює злочини проти власності і зменшує природний приріст населення тощо, дають можливість подовжити і завершити ланцюг важливих суспільствознавчих висновків. Можливо, в реальній ситуації це й не так. А як же? Треба не будувати здогадки, а обчислювати.

Автор далекий від думки вважати результати своєї розрахунково-аналітичної роботи «істиною в останній інстанції». Та хіба не престижно було б доповнити інтуїтивні доводи, що їх висувають депутати у комісіях, комітетах і на пленарних засіданнях парламенту, подібними доказами? Адже ми і без того надто «грішимо» захистом моментів, коли безболісно можна відступити, і затято чинимо опір тому, з чим корисніше погодитися...

Микола ЗАВАДОВСЬКИЙ,
дослідник суспільних закономірностей, кандидат економічних наук, директор МП «РАМ».

Експрес-новини

Учора закінчилися франко - німецькі переговори на вищому рівні. Президент Франції Ф. Міттеран і канцлер ФРН Г. Коль в останній день обговорювали проблеми оборони та інші питання. За словами офіційних представників двох країн, після переговорів керівники Франції та Німеччини, як і раніше, не заперечують проти участі Президента СРСР М. Горбачова на зустрічі «великої сімки», але підкреслюють, що хотіли б більше знати про те, чого чекає від цієї зустрічі радянський Президент.

* * *

Революційно - демократичний фронт Ефіопії висунув ультиматум керівникам скинутого режиму, вимагаючи, щоб вони здалися протягом двох діб. Якщо вони не виконають цієї вимоги, проти них буде вжито необхідних заходів.

Фронт звільнення Ерітреї, незважаючи на домовленість між повстанцями про спільне управління країною, проголосив свій сепаратний тимчасовий уряд у Північній Ефіопії.

* * *

Президент США Дж. Буш виступив з ініціативою щодо скорочення озброєнь на Близькому Сході. План президента передбачає припинення постачання, виробництва та випробування ядерних ракет, а в майбутньому — повну заборону ракетної зброї в цьому регіоні. План закликає п'ять головних постачальників військової техніки — СРСР, США, Великобританію, Китай і Францію встановити нові обмеження на продаж самої зброї та технології її виробництва.

Закордонний паспорт спецкора

БІЛЬ «ЗАМОРОЖЕНИХ» ІНТЕРЕСІВ

Від прикордонного Чопа до першого містечка сусідньої Угорщини — рукою подати. Десятиліттями допомагали один одному, запрошували гостей на свята, навіть весілля разом справляли — молодим кордон не перепона. Спільними силами долали проблеми, які виникали на виробництві.

Так, чопські залізничники на прохання колег із Загоні обточували їм колеса для тепловозів, бо в угорців не було відповідного обладнання. (Один такий верстат коштував тоді 400 тисяч карбованців). У свою чергу, загонці допомагали закарпатцям запасними частинами до локомотивів, матеріалами до них.

Завдяки прикордонній торгівлі збагачувалися продуктові та промисловий асортименти наших магазинів. Через обмінні операції в області виросло чимало об'єктів, споруджених угорськими будівельниками. Впроваджено цілий ряд прогресивних технологій у виробничій, аграрній, інших сферах народного господарства краю.

Сьогодні все це припинилося. Насамперед через круті політичні зміни, що сталися в Східній Європі. Угорщина перейшла на розрахунки виключно конвертованою валютою, ми зі свого боку заборонили бартер. Ділові контакти поступово згортаються. Кількість експортно-імпортних перевезень зменшилася майже наполовину. Різко впало транзитне транспортування вантажів через Угорщину в СРСР із країн Заходу. І залізничники по обидва боки кордону опинилися на грані безробіття. Щоб зберегти хоча б спеціалістів, і в Чопі, і в Загоні вимушені були відправити людей у відпустки, навіть за власний рахунок. Поспішно розпрощалися з трудівниками пенсійного віку. Але це тимчасовий вихід зі становища. А далі?

— У нас є цілий пакет пропозицій, які б могли стабілізувати обстановку, повернути їй на втрачені позиції, — говорить мер міста Загонь Тібор Байор. — Та закарпатці, і насамперед жителі Чопа, через певні політичні та економічні обставини не в змозі відгукуватися на них. А кому ж, як не нам, відроджувати колишні зв'язки? Сам Бог велів...

А тим часом в мерію Загоні з проханням посприяти у створенні спільних підприємств, кооперативів, торгових центрів звертаються з далекої Башкирії, Росії, Молдови. Не обминають місто й західні бізнесмени. Мало не щодня зустрічаються вони з Тібором Байором.

На Заході добре розуміють, що найкоротший шлях до СРСР лежить через Угорщину. Тому, приміром, міланський концерн «Європейський бізнес-центр» вже запропонував створити єдину супер-автомагістраль, яка б з'єднала Португалію, Іспанію, Італію, Францію з країнами Східної Європи. Згідно з планом, одна з її розгалужень мала б пройти через Будапешт на Львів—Київ—Одесу. Бізнесмени з Апеннін вже приступили до впровадження задуму. Єдине питання залишається відкритим: чи підтримають ідею на Україні?

Підприємливі люди не дрімають. Заінтересованість виявляють навіть у далекій Америці. Її представники вступили у переговори з мерією Загоні про спорудження тут сучасного торгового центру типу ленінградського Гостиного двору. Планує відкрити в місті свій філіал Поштовий банк Угорщини, де за лічені хвилини конвертовану валюту можна буде обміняти на будь-яку грошову одиницю світу.

— Ми готуємося до вступу в дію вашого Закону про виїзди і в'їзди не будівництвом таборів для біженців, як дехто гадає,— з усмішкою говорить Тібор Байор, — а спорудженням готелів, кемпінгів, магазинів, належної інфраструктури тощо.

Мер переконаний, що з наданням права вільного виїзду за кордон у СРСР більше «втікачів» не стане. Навпаки, проблем подібного характеру поменшає. Бо манить якраз заборонений плід. Коли ж людина знатиме, що вона зможе поїхати «туди» і завтра, і післязавтра, — навіщо їй міняти місце проживання. Нині громадянин Угорщини з своїм паспортом може їхати в будь-яку державу земної кулі. За єдиним винятком — до Радянського Союзу.

— І в цьому найбільший парадокс,— продовжує розмову мер.— Знаходимося за кілька кілометрів один від одного, маємо численних рідних, друзів, велика частина населення розмовляє угорською мовою, а щоб зустрітися, треба пройти через ряд бюрократичних формальностей. Причому обумовлених не нашою стороною.

Поневіряння з оформленням виїзних документів супроводжують і закарпатців. Коли ж пройдеш «чарівне» коло їх оформлення, нові випробування на міцність нервів чекають на контрольно-пропускному пункті. Черги перед шлагбаумом сягають п'яти кілометрів, а то й більші.

— Здебільшого тому і не їздимо до Чопа,— констатує Тібор Байор. — Бо повернення додому забирає в нас годин сім-вісім, плюс кілька років життя. Це — справжнє самогубство...

Чопський КПП справді давно потребує капітального ремонту, якщо не повного переобладнання. Назріла необхідність у побудові нового кількарядного мосту через Тису і реконструкції старого — вузького і єдиного, який з'єднує дві країни. Пора створити нормальні умови роботи митникам та прикордонникам. Але ці служби підпорядковані безпосередньо Москві, а та не поспішає з вирішенням назрілих проблем. Мовляв, хай цим займаються місцеві органи влади. Але ж у чергах перед КПП стоять не так закарпатці, як автотуристи з усього Союзу. Більше того, вони завдають області істотних збитків: вивозять продукти і товари, пальне, хоч жодних лімітів центр на це не виділяє. А екологія? Треба бачити, які сміттєзвалища залишаються після автомандрівників.

«Розвантажити» Чопський КПП могли б пункти спрощеного переходу. Але після не продуманого до кінця одностороннього рішення колишнього прем'єра М. Рижкова про їх закриття вони діють у чверть сили, чим викликають серйозне невдоволення по обидва боки кордону. На думку більшості населення, не варто було вдаватися до цього крайнього кроку. Замість нього доцільнішим вбачалося навести у справі елементарний порядок. Не пізно зробити це й тепер. Наприклад, видати кожному жителю Закарпаття 12 вкладок до паспорта на рік. І хай розпоряджається ними на власний розсуд.

17 серпня в угорському місті Марія Повча відбудеться велике релігійне свято. Очікується приїзд на нього Папи Іоанна Павла II. Взяти участь у відправах мають намір понад 10 тисяч віруючих Закарпаття. Угорська сторона вже готує все необхідне для приймання гостей. Видно, на релігійній основі краще взаєморозуміння.

— Ваш край справді унікальний, — наголошував у розмові зі мною Тібор Байор. — Чому ж ви не використовуєте надані природою можливості для економічного, соціального розвитку, зростання добробуту людей?

Чим я міг йому на те відповісти? Трафаретними фразами про нашу нерозторопність, господарські труднощі, багатоступінчату бюрократичну залежність?

А Тібор говорив про можливості Загоні провести до Чопа питну воду: адже місто, так само, як Ужгород та навколишні села, її в достатній кількості не має, доводиться завозити. Згадував про склади, які до верхів заповнені різними продуктами, а умови для їх реалізації — хоча б на Закарпатті — відсутні. Пропонував створювати спільні переробні малі підприємства, адже через Чоп в обмеженій кількості, але продовжує транспортуватися в міста Союзу м'ясо, птиця, напівфабрикати тощо. Доки дійдуть до пунктів призначення, чимало й зіпсується. А чому б не переробити сировину прямо на кордоні і відправляти вже готову продукцію?

А Загонь хоч завтра готова відкрити у Чопі м'ясний магазин, причому з доступними цінами. Проте за виручені карбованці хотіли б закуповувати тут же від господарств чи приватних осіб свіжу городину і таким чином збити високі ціни на неї на власному ринку. Невже не можна санкціонувати подібний обмін?

Ще довго розмовляли ми про варіанти взаємовигідного співробітництва. Згадувалося кабельне телебачення, спільна охорона Тиси, обмін діловою інформацією, багато іншого. І з кожним словом у мені наростав біль за невикористані можливості, «заморожені» інтереси двох народів-сусідів.

Микола ГОРВАТ,
спеціальний кореспондент «Голосу України».

Чоп — Загонь — Ужгород.

Інформ-шоу

ПІТИ НА РИНОК І ОЗБРОЇТИСЯ

З почуттям «глибокого занепокоєння» живуть і працюють нині громадськість і служби правопорядку польського міста Кракова. Бо на міських ринках, як стверджує поліція, поширюються масштаби торгівлі вогнепальною зброєю. На жаль, займаються цим насамперед радянські громадяни, які продають на «барахолках» міста найновітніші бойові пістолети й автомати Калашникова по три-чотири мільйони злотих за штуку.

Підпільна торгівля зброєю — величезна проблема для багатьох країн, з нею намагаються боротися. Але в комерції, як то кажуть, «святе місце пустим не буває».

КРАЇНА ШОКОЛАДУ

У минулому році кожний швейцарець з'їв у середньому один кілограм шоколаду. А взагалі в Швейцарії було продано 108 882 тонни цього солодкого продукту, що становить дві третини всієї виготовленої шоколадної продукції. Третина, що залишилась, пішла на експорт у 110 країн світу, серед яких на Німеччину припадає 20 відсотків усього експорту (I місце), США — 9 відсотків (II місце). А ми?

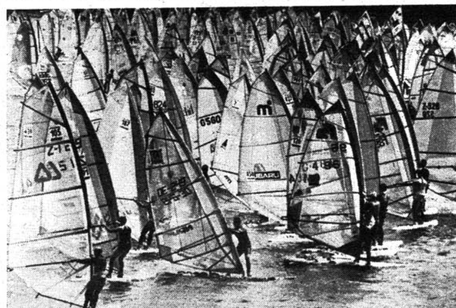
СЕНАТ ЗАХИЩАЄ ЖІНОК

«Сполучені Штати займають провідне місце в світі за числом злочинів щодо жінок. Насильство над представницями слабкої статі в Америці виходить з-під контролю». Про це заявив, виступаючи на слуханнях у сенатському юридичному комітеті конгресу США, впливовий сенатор, голова комітету Джозеф Байден.

Посилаючись на дані спеціальної доповіді комітету, Байден зауважив, що кількість згвалтувань досягла рекордного рівня в 1990 році. За статистикою, кожні шість хвилин в країні реєструється згвалтування. Однак, констатував сенатор, насильство над жінками не розглядається всерйоз органами правопорядку порівняно з іншими злочинами.

Отож, Дж. Байден запропонував сенатському комітету розробити законопроект, який передбачатиме на федеральному рівні подовження строку покарання за згвалтування. Більшість законодавців та представників американського правосуддя, які виступали на слуханнях, підтримали сенатора.

Фотоінформація

Швейцарці, як і ми, полюбляють проводити свої відпустки біля води. І зовсім необов'язково для цього вирушати у далеку подорож, щоб дістатися океанського або морського узбережжя. Добре можна відпочити і на місцевих озерах. А яка ж озерна гладь без вітрил, що плинуть вздовж берега! От і спускають на воду свої яхти та дошки прихильники парусного спорту, утворюючи іноді справжні натовпи, як на міських тротуарах.

ІДЕШ НА РИНОК — ОДЯГАЙ КРАВАТКУ

(Закінчення. Початок на 1-й стор.).

Кажуть, що правда, буцімто нічого в нас нема...

Стверджую — є. І продаж — вільний, тільки потрібно бути юридичною особою й про якісь там держціни забути. На табло висвічується: ЕОМ, 600 штук. Брокер дає знак: беру. Інший питає: скільки? Чим усе закінчилося, не знаю. Бо підійшов серйозний чоловік і попросив звільнити площу — нічого, що преса: це ж бо біржова яма (або біржовий кошик)! І вхід туди будь-кому, крім посередників, суворо заборонений.

А маклер уже має достатні повноваження, аби представляти на біржі інтереси свого клієнта, укладати угоди від його імені. Й коштує одне маклерське місце «всього» 70 тисяч карбованців — для великого підприємства це не сума. Проте саме в цьому найістотніша розбіжність між базаром, де кожна бабця лічить копійчину, і радянським ринком. Аякже, чому це ще якимсь брокерським конторам відсоток платити — краще своїх мати!

До того ж можна за наших умов з ними і домовитись якось неофіційно. Хоча за це й карають. Та що там це покарання! Вже у перший день роботи УУТБ з неофіційних джерел довідався, що 1000 тонн бензину, які були виставлені на торги під першим (!) номером, пішли «наліво». Так, це можливо навіть тут. Як? Брокер-продавець, розповідають, продав їх по 550 карбованців за тонну, хоча пропонували всі 600. Тобто, мабуть, існувала попередня угода, до змісту якої не докопатися. Можливо, це неправда. Хоча, чому б і ні?

Адже ця біржа — закрита. Тобто діє переважно в інтересах державних підприємств та Держпостачу УРСР, який посідає серед 59-ти засновників перше місце. Тож навіщо боротися за якісь копійки, коли можна про все мирно домовитися?

До речі, представники держпідприємств теж це знають. Саме ця солідна публіка переважала на урочистому відкритті. Придивлялися поки що.

— Хочемо продати радіовимірювальну апаратуру, а купити сировину, матеріали. Що вийде — подивимось, адже це тільки перший день торгів. Проте вже сьогодні можна сказати, що біржа — саме те місце, де визначається реальна ціна на той чи інший товар, — розповідає М. Доброскок, заступник генерального директора ВО імені С. П. Корольова.

— Та найголовніше, — вважає він, — бути причетним до створення цієї важливої ланки ринкової інфраструктури. Заради майбутнього, адже невдовзі все — від цвяха до прокатного стана — купуватимемо на біржах і спілкуватимемося з суміжниками лише тут, але через брокерів.

І все ж першого дня на торги було винесено понад 500 найменувань товарів, багато з них знайшли собі нового власника. На черзі — відкриття біржі під егідою Кабінету міністрів, яка має потім переорієнтуватися на торгівлю цінними паперами, тобто стане першою фондовою (а це — найвищий рівень ринкової розбудови) на Україні.

Але це потім. Сьогодні ж: ЕОМ — 600 штук, відеосистеми — 450 штук, уайт-спірит — 50 тонн, кислота соляна, кислота сірчана... Справжній базар, але охайний. Хто казав, що в нас нічого немає?

Дмитро ДЕСЯТНИКОВ,
спеціальний кореспондент «Голосу України».
Київ

Фото Миколи КОЗЛОВСЬКОГО.

Постанова Президії Верховної Ради Української РСР

«Про порядок звільнення деяких категорій осіб від примусового лікування, кримінального покарання або адміністративного стягнення»

Виходячи з висновку Комітету конституційного нагляду СРСР від 25 жовтня 1990 року щодо невідповідності Конституції СРСР і міжнародним актам про права людини окремих положень чинного законодавства з питань примусового лікування і трудового перевиховання осіб, хворих на хронічний алкоголізм і наркоманію, відповідальності за вживання наркотичних засобів без призначення лікаря та беручи до уваги необхідність у зв'язку з цим звільнення деяких категорій осіб з лікувально-трудових і лікувально-виховних профілакторіїв, а також від адміністративного стягнення чи кримінального покарання, Президія Верховної Ради Української РСР постановляє:

1. Адміністрації лікувально-трудових і лікувально виховних профілакторіїв для хронічних алкоголіків і наркоманів спільно з комісіями по боротьбі з пияцтвом при виконавчих комітетах районних, міських, районних у містах Рад народних депутатів у місячний строк відібрати справи на всіх осіб, направлених на примусове лікування за підставами, не зв'язаними з систематичним порушенням ними громадського порядку або прав інших осіб.

Подання на цих осіб адміністрація профілакторію надсилає для розгляду районному (міському) народному суду, який прийняв постанову про направлення на примусове лікування.

Контроль за організацією зазначеної роботи покласти на Міністерство внутрішніх справ Української РСР.

2. Районним (міським) народним судам розглянути одержані з профілакторіїв подання за участю прокурора протягом семи днів з моменту їх надходження.

Суд розглядає подання разом з матеріалами, на підставі яких громадянина було направлено на примусове лікування від алкоголізму чи наркоманії. В разі встановлення, що підставою для направлення до профілакторію є лише факт ухилення особи від добровільного лікування або продовження пияцтва після лікування, суд виносить постанову про звільнення її з лікувально-трудового чи лікувально-виховного профілакторію.

Якщо наявні матеріали свідчать, що хронічний алкоголік або наркоман до направлення в профілакторій систематично порушував громадський порядок або права інших осіб, суд відмовляє у звільненні його від примусового лікування.

3. Про результати розгляду подання суд повідомляє адміністрацію відповідного профілакторію.

Постанова районного (міського) народного суду про звільнення особи з лікувально-трудового чи лікувально-виховного профілакторію підлягає негайному виконанню адміністрацією профілакторію.

4. Особи, засуджені за статтею 229^8 Кримінального кодексу Української РСР за вживання наркотичних засобів без призначення лікаря, звільняються від відбування покарання за постановою начальника органу, що виконує вирок, погодженою із спостережною комісією при виконавчому комітеті районної, міської, районної в місті Ради народних депутатів й санкціонованою прокурором.

У разі засудження особи до покарання у вигляді штрафу вона підлягає за ухвалою суду звільненню від покарання, якщо цей штраф не сплачено.

Якщо особу засуджено за вживання наркотичних засобів без призначення лікаря, в сукупності з іншими злочинами, орган, що виконує вирок, надсилає подання до суду, який постановив вирок, для вирішення питання про остаточну міру покарання. Суд розглядає подання у порядку, передбаченому статтями 409, 411 Кримінально-процесуального кодексу Української РСР.

5. Кримінальні справи, порушені за статтею 229^8 Кримінального кодексу Української РСР за вживання наркотичних засобів без призначення лікаря, які перебувають у провадженні органів попереднього слідства або судів, закриваються відповідно до пункту 2 статті 6 кримінально-процесуального кодексу Української РСР.

6. Особи, піддані адміністративному стягненню за частиною першою статті 44 Кодексу Української РСР про адміністративні правопорушення за вживання наркотичних засобів без призначення лікаря, звільняються від стягнення постановою народного судді народного суду, який наклав стягнення.

7. Звернути увагу органів внутрішніх справ і судів, що підставою для направлення до лікувально-трудового або лікувально-виховного профілакторію громадян, які ухиляються від лікування алкоголізму чи наркоманії або продовжують пиячити після лікування, є лише систематичне порушення ними громадського порядку або прав інших осіб.

8. Виконавчим комітетам обласних, районних, міських і районних у містах Рад народних депутатів забезпечити:

а) працевлаштування осіб, звільнених від примусового лікування або відбування кримінального покарання в порядку, визначеному цією постановою, в п'ятнадцятиденний строк з дня їх звернення за допомогою, а в необхідних випадках — також надання їм жилої площі;

б) влаштування в будинки інвалідів і престарілих звільнених осіб, які цього потребують.

9. Міністерству охорони здоров'я Української РСР забезпечити взяття на профілактичний облік у лікувальних закладах осіб, звільнених від примусового лікування або покарання, з тим, щоб вони перебували під наглядом лікарів-наркологів за місцем проживання.

10. Нагляд за точним виконанням даної постанови покласти на Прокурора Української РСР і підлеглих йому прокурорів.

11. Ця постанова набирає чинності через десять днів після її прийняття.

Голова Верховної Ради Української РСР Л. КРАВЧУК

Київ, 10 грудня 1990 року.

ДОКИ МОЖЕМО, ЛІКУЄМО

1. Повідомляємо, що примусовим лікуванням хворих на алкоголізм чи наркоманію займаються відповідні міністерства і відомства. Зважаючи на те, що в динаміці і структурі злочинності так звана п'яна злочинність становить 31,3 відсотка, а також те, що ЛТП підпорядковані Міністерству внутрішніх справ УРСР, у розв'язанні цих проблем бере участь і контролює роботу профілакторіїв Комісія Верховної Ради УРСР з питань правопорядку і боротьби із злочинністю.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, примусове лікування алкоголізму застосовується у 43 розвинутих країнах світу.

У зв'язку з гострою ситуацією, що склалася у лікувально-трудових профілакторіях в 1990 році і внаслідок недосконалості законодавства про примусове лікування хворих на алкоголізм чи наркоманію, Комісією з питань правопорядку і боротьби із злочинністю внесено ряд нормативних документів до Президії Верховної Ради УРСР.

10 грудня 1990 року Президією Верховної Ради УРСР прийнято постанову, відповідно до якої у лікувально-трудові профілакторії не направляються особи, що не порушують громадський порядок чи права інших громадян.

28 січня 1991 року Президією Верховної Ради УРСР прийнято Указ, яким встановлено нові умови та терміни направлення у ЛТП. У кожному профілакторії проведена роз'яснювальна робота за цими документами серед осіб, що там лікуються, в тому числі і в ЛТП-14.

У відповідності з Указом від 28 січня цього року із профілакторіїв звільнено 2860 чоловік і скорочено термін лікування 2041 чоловікові.

2. Діяльність ЛТП регламентована наказом МВС СРСР № 10. У 1989—1990 роках у відповідності з рекомендаціями МВС СРСР були відмінені деякі режимні обмеження. Але практика ЛТП показала, що не всі рекомендації позитивно позначились на стані роботи. Тому деякі з них залишилися у силі, а в цілому діяльність ЛТП приводиться у відповідність з названим наказом.

Підготовлений проект Закону про примусове лікування з урахуванням постанови Комітету Конституційного нагляду СРСР і Указу Президії Верховної Ради УРСР від 28 січня 1991 року нині доопрацьовується у комісіях Верховної Ради УРСР.

Відомості, викладені у листі, про направлення у ЛТП згідно з планом і оплатою в 17 карбованців 50 копійок дільничному інспекторові міліції за затримання п'яниць є вигадкою.

3. Дописувачам листа Мальченку, Шмигалю, Безпалому, Костюрі та іншим роз'яснено вимоги нових нормативних документів.

Олег ШУЛЬЖЕНКО, старший консультант Комісії Верховної Ради з питань правопорядку та боротьби із злочинністю.

Офіційна відповідь

ВІДОМОСТІ

про виконання Постанови Президії Верховної Ради УРСР від 12 грудня 1990 року й Указу Президії Верховної Ради УРСР від 28 січня 1991 року в установі ОП-317/п-14 УВС Полтавської області.

За станом на 16 квітня 1991 року.

1. Направлено до нарсудів представлень 606 справ. Розглянуто всі.

2. Звільнено з ЛТП згідно з Постановою Президії від 10 грудня 1990 року — 276 чоловік.

3. Підпадає під дію Указу Президії від 28 січня 1991 року — 215 чоловік.

4. Термін скорочено до 1 року — 77 чоловік.

5. Звільнено з ЛТП на 16 квітня 1991 року — 88 чоловік.

6. Не прийнято рішень на 16 квітня 1991 року — 50 чоловік.

Анатолій ШЕСТАК, начальник установи ОП-317/п-14.

КОЗАК ГУЛЯЄ

Козак гуляє,
Шинкарка носить,
Шинкар говорить:
— Чому не ллєш?
— Не пий, козаче, —
Козачка просить, —
Не пий, козаче, —
Коня проп'єш.
Козак сміється,
Шинкарка носить,
Шинкар моргає:
— Замало ллєш.
— Не пий, козаче, —
Козачка просить, —
Не пий, козаче, —
Мене проп'єш.
Козак співає.
Шинкарка носить.
— Козацтво п'яне, —
Регоче ніч.
— Не пийте, хлопці! —
Вкраїна просить. —
Не пийте, хлопці, —
Проп'єте Січ.
Шинкарка носить,
Носить і носить,
І ллє горілки,
І ллє вина.
— Не пийте, діти, —
Вкраїна просить, —
Не пийте, діти, —
Я в вас одна...

Степан ПУШИК, лауреат Державної премії УРСР імені Тараса Шевченка, народний депутат УРСР.

Фото Вячеслава ПУШКАРЬОВА.

Питання руба

ДО ГІППОКРАТА ЗА ГРАТИ?

Ми, підневільні закладу ОП-317/п-14, що в місті Комсомольську Полтавської області, звертаємося до вас з приводу інтерв'ю з головою Комісії парламенту України Ярославом Кондратьєвим, надрукованого в «Голосі України» за 20 лютого цього року.

Дуже хотілося б почути від Я. Кондратьєва відповіді на запитання про примусове лікування від алкоголізму.

По-перше, чому цими проблемами займається Комісія з питань боротьби із злочинністю? Адже нам доводять, що ми хворі люди і перебуваємо не у виправно-трудовій колонії, а в лікувально-трудовому профілакторії (ЛТП).

Про ЛТП конкретно згадувалося вже на першій сесії Верховної Ради УРСР, але триває вже третя сесія, а Я. Кондратьєв все тільки обіцяє нам розв'язати питання ЛТП.

По-друге, Кондратьєв сказав: навіщо людину, яка вкрала велосипед, саджати за грати на два-три роки? Що це, мовляв, неправильно. Тоді скажіть: хіба за склянку горілки, випиту на свої, зароблені гроші, позбавляти свободи — це правильно? Адже рішенням Президії Верховної Ради УРСР від 10 грудня 1990 року ми з хворих стали адмінпокараними, майже злочинцями. Нам заборонено носити цивільний одяг, відмінили короткотермінові відпустки. Рішення Президії набрало чинності 20 грудня минулого року, а вже в січні 1991 року згідно з ним до ЛТП одних направляють на 2 роки, а інших — звільняють. Хіба це не глузування з людей? Де ж захист прав людини? Само собою постає запитання: а чим же займається Комісія парламенту в правах людини? Дільничним, щоб заробити свої 17 карбованців 50 копійок за кожного затриманого, шукати «алкашів», а не боротися із справжньою злочинністю.

14 лютого цього року нам зачитали папірець, що в ЛТП будуть направляти на термін від шести місяців до року. Але чомусь не повідомили, коли це станеться. Особливо це важливо для тих, хто вже «відлікувався» рік. А до ЛТП тим часом прибувають люди, направлені туди на 2 роки.

Усі наші скарги до Прокуратури УРСР, на жаль, повертаються до місцевих прокуратур.

МАЛЬЧЕНКО, ШМИГАЛЬ, БЕСПАЛИЙ, КОСТЮРА і ще 8 підписів.

Комсомольськ Полтавської області.

«Кажуть, бачиш, що все то те таки й було наше...».

Т. Шевченко.

Відомо, що багато цінних речей українського походження перебувають поза межами республіки. Різними шляхами вони туди потрапляли. Сьогодні чимало цінностей гуляє по світових ринках, аукціонах та розпродажах, де у спекулянтів можна придбати предмети мистецтва, вивезені з України не тільки в сиву давнину, а в сучасну пору... Десь там же по аукціонах торгують і творами неукраїнського походження, але такими, що належали музеям України і були викрадені. Однак мова піде про інше.

ВАЖКА ДОРОГА НА БАТЬКІВЩИНУ

Сьогодні ми продовжуємо розмову про наші мистецькі цінності, розкидані по світу. Про ті духовні скарби, які складають непроминущу духовну спадщину народу України. Скільки їх — картин, ікон, скульптур, прикрас, гончарних та металевих виробів, книг чекають свого повернення на Батьківщину. І ми чекаємо... Зрозуміло, непростим буде це повернення: надто багато вузлів потрібно розплутати, надто багато проблем розв'язати. І тільки спільними силами науковців, журналістів, громадських та культурних діячів можна зрушити цю справу з мертвої точки. Інакшого шляху немає. Інакше ми будемо народом без пам'яті, без свого минулого, без власної душі. Пригадаємо: тільки за приблизними підрахунками з музеїв Києва, Харкова, Одеси, Полтави, Сум зникли близько 13 тисяч картин, 500 скульптур, 52 тисячі графічних аркушів, 70 тисяч предметів народно-декоративного мистецтва. І можна тільки гадати, де вони тепер, у чиїх руках. Обікрадена не тільки наша культура, обікрадений весь народ. І все ж у нашій історії уже були спроби вирішити це питання.

Стільки ж, якщо не більше цінностей, що належать Україні, перебувають у різноманітних музейних закладах. За її межами. Причому велика їх кількість зберігається без належного на те юридичного права. В експозиціях вони виставляються рідко. Частіше припадають пилом у запасниках, або, що значно гірше, перебувають у так званому неінвентаризованому стані.

Часті випадки приписування мистецьких надбань нашого народу — народу іншому. В науковій праці «Українська ікона», наприклад, ідеться про те, що на початку XIII століття в Коломні, яка вже була на той час єпископською єпархією, вимуровано два великих храми, і туди було привезено ікони роботи Києво-Печерської та Володимиро-Волинської богословсько-мистецьких шкіл. 1302 року Коломна підпала під владу ростово-суздальського князя Івана Калити, який щойно переїхав до Москви. Князь почав добудовувати храм Успіння Богородиці (фундамент його у 1326 році заклав митрополит Київський Петро Ратенський). Після зведення московського храму (тоді єдиного), велику частину ікон з Коломни забрали до Москви, де вони лишаються й до сьогодні.

У нашій історії вже був прецедент, коли уряд, очолюваний Леніним, мало не уклав з Центральною Радою України угоду про передачу культурних цінностей України. Уже було складено проект, та реалізації цих планів завадили подальші події, що призвели до громадянської війни і зникнення з політичної карти Центральної Ради.

Історія цього питання така. В 1917 році, тільки-но постала Центральна Рада, при міністерстві закордонних справ було створено державну комісію, що мала турбуватися справою повернення цінностей на Україну. Восени того ж року до Києва з Петрограда прибув визначний мистецтвознавець, член редколегії журналу «Старые годы» В. Щавинський. А оскільки він завжди вважав себе українцем, належав до петроградської «Громади», то українським урядом йому було запропоновано скликати з мешкаючих у Петрограді фахівців з української старовини та мистецтва комісію, яка провела б реєстрацію існуючих у Петрограді предметів та документів історичного минулого України.

Комісія працювала до літа 1918 року, а в серпні до Петрограда прибув відряджений Головним управлінням мистецтва і культури В. Ханенко з метою подальшого сприяння поверненню виявлених речей в українські музеї.

Тоді ж було ухвалено скласти державну програму повернення цих речей. Ця програма складалась із двох розділів. Перший охоплював цінності українського походження, а саме: пам'ятки літературні, куди б увійшли історичні документи, архіви українських діячів і письменників, ненадруковані твори видатних українських письменників, автографи діячів і письменників, стародруки, мапи географічних місцевостей і міст України, матеріали генеалогічні і геральдичні тощо і пам'ятки речові, тобто археологічні, релігійного побуту, історичні реліквії, військові, урядові, стара кераміка, срібло, бронза, портрети українських діячів, твори старих малярів, граверів, архітекторів та скульпторів. А другий розділ програми обумовлював повернення на Україну художніх витворів сусідніх та інших держав, що належали Україні, мали вплив на розвиток культури, а потім були вивезені в Росію.

Комісія, яку очолював В. Щавинський, провела величезну підготовчу роботу, на основі якої було складено Договір між Українською Державою та РРФСР «Про передачу культурних цінностей України». В основній його частині були загальні статті про повернення цінностей. Тут же вказувалось, які саме речі мають бути передані. Цей список підлягав ратифікації одночасно з основною частиною.

На жаль, його мені відшукати поки що не вдалося, а от основна частина зберігається у рукописному фонді ЦНБ Академії наук України. І навіть без конкретного переліку може наштовхнути на деякі думки.

У першому розділі обидві сторони ухвалюють:

РРФСР має передати у власність Української Держави архівні, музейні, церковні, бібліотечні та інші культурні цінності, які зберігаються або зберігалися в державних і націоналізованих зібраннях, а також окремі речі, що є власністю держави;

усі культурні цінності мистецького походження не з території колишньої Російської імперії, які стали державною власністю після 1654 року;

один комплект усіх видань, які на підставі законів про цензуру віддавалися державі в певній кількості примірників і переходили в розпорядження бібліотек;

усі картографічні матеріали, зібрані Російським генеральним штабом, що стосуються території України.

Другий розділ обумовлював повернення законним власникам усіх добровільно-примусово вивезених під час війни з України до Росії приватних, міських, земських і взагалі всіх інших колекцій та окремих культурних цінностей.

І на завершення йшлося про відшкодування збитків Росією Україні за знищене та зіпсоване більшовицьким військом майно шкіл, церков, монастирів, а також інших культурно-просвітніх закладів і повернення насильно забраних речей та коштів.

Візьмемо хоча б шкоду, заподіяну Україні внаслідок тотального руйнування культових закладів. І цей «чорний мартиролог» можна продовжувати до безконечності та того, що вже знищено, не повернеш. Тож важливо повернути, принаймні, рештки вцілілого. Наприклад, під час руйнування Михайлівського Золотоверхого собору в Києві з його стін знімалися мозаїки та фрески. Мистецтвознавець Ф. Кон іще тоді стурбовано писав В. Затонському, що недопустимо, аби ці мозаїки вивозилися в музеї Росії. На що йому В. Затонський відповів, що питання про експозицію мозаїк і фресок буде вирішуватись окремо, і зрозуміло, що він намагатиметься залишити їх у Києві. Це було в 1934 році. Однак у книзі «Михайлівські мозаїки», яка вийшла в 1966 році у видавництві «Искусство», прочитаєте, що мозаїчний образ святого Дмитрія Солунського і один із двох візантійських барельєфів, колись вмурованих у зовнішню стіну церкви, нині в Третяковській галереї.

Тож, дай Боже, повернути хоча б рештки уцілілого.

Тим часом речі, які зібрала петроградська комісія, очолювана В. Щавинським, зберігалися в Українському консульстві чи передавалися на тимчасове зберігання в один із петроградських музеїв. Чи була змога вивезти їх у ті буремні роки на Україну, невідомо. Але працюючи в рукописному фонді наукової бібліотеки Академії наук України, вдалося виявити лист-заяву Щавинського до ВУАН (Всеукраїнська академія наук), написаний ним після 1923 року. В цьому листі Василь Олександрович пише про те, що здобутком його довголітнього студіювання української історії та історії західноєвропейського мистецтва лишилась у нього наукова бібліотека із кількох тисяч томів, чимале зібрання фотографічних репродукцій з художньо-історичних об'єктів, деякі керамічні та інші художні речі, а також колекція полотен переважно з творів західноєвропейських майстрів XV—XVI століть доби розвитку північного мистецтва, яка справила великий вплив на українську культуру. А наприкінці 1917 року, дбаючи, аби всі його здобутки, відписані з самого початку Київському національному музеєві, не обминули місця призначення, Щавинський склав каталог, який у тому ж 1917 році подав до дирекції Київського національного музею. Не маючи жодного способу переховувати цінні речі або перевезти їх до київського музею, він передав 112 полотен до Ермітажу на тимчасове зберігання, де їх і було прийнято. Та в 1923 році вийшов декрет, за яким всі художні речі, що зберігаються в державних музеях, визнаються державною власністю і власникам не повертаються.

Тож цим листом до ВУАН В. Щавинський турбувався, аби офіційна українська влада взяла на себе справу вивезення колекції на Україну, оскільки вона має велике значення для українського музею, тим більше, що колекція з самого початку призначалась для музеїв України, про що й складено відповідний акт під час передачі на тимчасове зберігання.

До листа додаються вихідні дані виставки, каталогів, номер, під яким колекція прийнята до Ермітажу.

Проте у каталогах Ермітажу вони сьогодні не значаться. Отже, куди поділися 112 картин майстрів західноєвропейського живопису XV—XVI століття?

Ще більше утвердився в цьому, коли працівниця бібліотеки розповіла мені, як нещодавно з Луцького краєзнавчого музею приїжджала жінка. Вона робила витяг з документів, які підтверджували, що свого часу до Артилерійського музею в Ленінграді було передано дві давні гравюри із краєвидами Луцька. Вона й раніше знала, що ці гравюри саме там, та коли приїхали до Ленінграда, там відповіли, що немає і не було. От і вирушила до Києва за документальним підтвердженням, щоб витягти із спецсхову давні гравюри, які належать українському народу. Тільки не вдасться зробити це самотужки. Якщо піти цим шляхом, то зброя із колекції Мазепи і досі буде зберігатися в Царському селі, клейноди гетьмана Кирила Розумовського в Державному артилерійському музеї СРСР у Ленінграді, литаври із Запорозької Січі в Державному історичному музеї СРСР в Москві, клейноди Війська Запорозького в Палаті зброї Московського Кремля, запорозькі прапори в Державному Ермітажі. За свідченням Д. Яворницького, в Ермітажі було сімнадцять запорозьких значків та славнозвісна корона із зображенням трищоглого військового корабля запорожців... Це перелік лише мізерної частини козацьких цінностей, що зберігаються в музеях Росії.

Отже, сьогодні необхідно створити комісію, яка проводила б роботу щодо виявлення та повернення на Україну архівних, музейних, церковних, бібліотечних та інших культурних цінностей, що зберігаються за її межами.

Сергій ЛАВРЕНЮК.
Фотоколаж Михайла САЧКА.

ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ!

На статтю «Букет» Дарниці» (25 січня ц. р.) відповідає Київська природоохоронна прокуратура

Київською природоохоронною прокуратурою спільно з міським комітетом охорони природи, а також міськсанепідстанцією перевірено виконання законодавства про охорону навколишнього середовища на Київському виробничому об'єднанні «Хімволокно» та заводі хімікатів.

Встановлено, що вказані підприємства є великими забруднювачами атмосфери. Наприклад, сумарний викид забруднюючих речовин у повітря заводом хімікатів за станом на лютий 1991 року складав 118,18 тонни. Ще більшим забруднювачем є «Хімволокно» — 2035,6 тонни, з них: сірковуглецю — 1219 тонн, сірководню — 268,5 тонни.

За даними Українського центру радіаційних і гідрометеорологічних спостережень, середньодобові концентрації сірковуглецю на межі жилої забудови постійно перевищують допустимі величини в 1,2—1,5 раза. За несприятливих умов розсіювання разові концентрації сірковуглецю перевищують гранично допустимі концентрації в 3,6—4,3 раза в радіусі 500 метрів від джерела забруднення.

Щоправда, деякі заходи на виробничому об'єднанні «Хімволокно», зокрема вивід віскозних і целофанових виробництв і перепрофілювання підприємства, дали змогу значно знизити викиди забруднюючих речовин. Нині реконструюється капронове виробництво з наступним виводом екологічно шкідливих виробництв целофану й віскозної нитки. Однак темпи реконструкції залишаються низькими. У 1990 році генпідрядник «Київінвест» освоїв лише 4,4 мільйона карбованців, а план 7,6. Це ставить під загрозу зриву планових термінів закриття екологічно шкідливих виробництв.

Щодо заводу хімікатів, то тут дуже повільно вирішується питання установки очищення ливневих стічних вод, що утворюються в результаті продувки системи зворотного водопостачання, переливів з градирні, поливо-мийних і ливневих стоків з метою такої очистки, яка дозволяє викидати їх у відкриту водойму. Стічні води, що викидаються підприємством без очистки в меліоративний канал (річку Дарниця. — **Ред.**) і далі через кар'єрне озеро в Дніпро, складають 396 тисяч кубічних метрів на рік.

Крім того, порушенням вимог Закону Української РСР «Про охорону атмосферного повітря», Правил дорожнього руху, рішення міськвиконкому № 411 від 16.05.1989 р. «Про заходи щодо зменшення шкідливих викидів автотранспорту в навколишнє середовище» у транспортних цехах заводу хімікатів і виробничого об'єднання «Хімволокно» є відсутність належного контролю за дотриманням вимог ГОСТу 17.2.2.03-87 щодо вмісту шкідливих речовин у відпрацьованих газах автомобілів з карбюраторними двигунами. Нема контролю за рівнем димності автомобілів з дизельними двигунами. Карбюратори й паливні насоси високого тиску не пломбуються.

За результатами перевірки до дисциплінарної відповідальності притягнуто директора заводу хімікатів О. Нікішенка та директора Київського виробничого об'єднання «Хімволокно» А. Мальчевського, а також інших винних службових осіб. Внесено представлення щодо усунення виявлених порушень природоохоронного законодавства.

Олександр БАБИКОВ,
київський природоохоронний прокурор.

Прекрасний світ.
А не цінуєм.
(Не ворог навіть
вже в умі).
АЕС, хімбази
все будуєм —
готуєм смерть
собі самі.

Іноді здається,
що земля — це
жива істота. Вона
то плаче дощами,
то лагідно
розмовляє шелестом
пахучих лук
і дібров, то весело
сміється чистими
струмочками,
то стогне,
задихається
від безлічі отруйних
смердючих стоків.

Земля хвора.
Тож не даймо їй
загинути.
Не забруднюймо
річок, не рубаймо
бездумно лісів,
не засмічуймо
хімікатами поля.
Хочеться вірити:
земля ще одужає.
І під чистим небом
на зеленому килимі
тупцятиме босими
ніжками до мами-
маля, біггтимуть
уздовж хлібного
поля голубими
зайчиками волошки.

Огляд листів

ХОЧЕТЬСЯ ВІРИТ

«Хочеться вірити...» Такими словами починаються і закінчуються немало листів до нашої редакції. Хочеться вірити й нам, що настануть кращі часи, що правда здолає кривду, що й наше друковане слово буде саме таким, якого чекають люди.

«Велике спасибі, — пише О. Христинченко (Київ), — що ви не забуваєте про нас, простих людей, — як ми живемо, яким повітрям дихаємо».

Звичайно, читачам потрібна не тільки увага, а й конкретна допомога. І нерідко вони звертаються до редакції як до останньої інстанції.

Жителі Полонного Хмельницької області В. Проник та інші (усього 50 підписів) не раз зверталися до Полонської міської Ради народних депутатів з проханням скасувати рішення міської Ради про відкриття платної стоянки для транспорту біля готелю, що в центрі міста, оскільки на ній щодень і щоніч стоять близько 60 автомашин з причепами — «КамАЗи», «ЗІЛи»... Вони забруднюють навколишнє середовище настільки, «що собака не може дихати, не те що людина. В жителя по вулиці Гоголя 53/1 Проника В. А. в нічний час, коли «чмихають» двигуни цього транспорту, собака гризе огорожу, риє землю.., виє від диму й газу».

Поряд розміщені загальноосвітня школа № 1, художня школа, Будинок культури, дитяча і доросла бібліотеки. Найбільше цього чаду дістається будинкові № 53 та дитячій бібліотеці, іншим — залежно від напрямку вітру. Як видно з листа, мешканці Полонного зверталися із заявами в міську Раду, в райвиконком і в комітет охорони природи. До речі, тільки він склав відповідний акт на начальника військового транспорту (30 автомашин), а інші органи місцевої влади «дбають не про людей чи окрему людину, як це гласить перебудова, а про прибутки, бо вони на госпрозрахунку».

А ось лист, в якому за допомогою до редакції звертаються цілими сім'ями жителі Мирополя, що на Житомирщині (30 підписів).

Що ж трапилося?

На віддалі 50 метрів від ближньої житлової будівлі і 150 метрів від дальньої колгосп імені XXV з'їзду КПРС для заводу безалкогольних напоїв розпочав будівництво очисних споруд — земляних відстійників. Вони знаходяться вище Мирополя, а це означає, що в криницях села вода буде непридатною для вживання, навіть для тварин. Крім того, знищаться садки, земельні ділянки. 80 відсотків площі селища стане через два-три роки мертвою зоною.

«Я, — пише один з авторів колективного листа, — звертався до голови колгоспу Польового В. М. Але відповіді не отримав. Звертався до голови селищної Ради Миколаєнка Л. Ф. Той сказав, що нічого не може зробити проти дій Польового В. М. Поставив до відома депутата обласної Ради Дацюка В. Л. Але на Польового ніхто і ніщо не може подіяти. Був на прийомі у голови районної Ради Баранівського А. П. І тут крім грубих слів не одержав нічого».

Зрештою, люди написали заяву до прокурора району, поставили під заявою до ста підписів. А відповіді не отримали... Мабуть, недоцільно коментувати лист. Незрозуміло інше: якщо це не антиекологічна акція, то що таке, на думку місцевих керівників, екологічна робота? Невже завдання очисних споруд полягає в тому, щоб забруднювати навколишнє середовище?

Тривожний лист надійшов з Рахова Закарпатської області. Під ним підписалися Ф. Гомор, Д. Томащук, А. Сметанюк, Н. Загарович, О. Можжерова та багато інших. Вони пишуть: за повідомленням, яке надійшло з Міндеревпрому УРСР в об'єднання «Закарпатліс», відповідні служби міністерства готують пропозиції, щоб залишити ще на три роки обсяги рубки лісу в Карпатах на рівні 1990 року, що значно вище від уже затверджених Державним комітетом СРСР по лісу.

Ось чому працівники Карпатського державного заповідника, від яких і надійшов лист, глибоко стурбовані такою звісткою. Надмірна експлуатація вже й так завдала величезної шкоди карпатським лісам. Не один десяток років пройде, поки вдасться загоїти рани, заподіяні природі Карпат, і то за умови, що лікуванням зайнятися одразу, не відкладаючи на завтра. «Погодитися з такими велетенськими рубками, — пишуть автори листа, — це все одно, що дозволити добити хворого, перш ніж почати його лікувати».

Рахівці охороняють ділянки карпатської природи, які згідно з законом вилучені з господарського використання. Але наявність таких ділянок не забезпечить нормальної екологічної ситуації в регіоні, якщо природа за їх межами використовуватиметься нераціонально. «Ми, — продовжують автори, — підтримуємо протест об'єднання «Закарпатліс» проти збільшення рубок лісу в Карпатах і закликаємо підтримати цей протест усіх справжніх патріотів карпатської землі».

Тривога за екологічний стан, за те, що дістанеться від старших молодшому поколінню, змусила взятися за перо ветеранів Великої Вітчизняної війни С. Синишина та М. Лужняка з села Вікно Заставнівського району Чернівецької області.

«У нашому селі, — пишуть вони, — вкрай складна екологічна обстановка. При в'їзді в село з боку районного та обласного центру в криницях біля Осадця Мирослава Манолійовича та на подвір'ї Синишного Миколи Степановича з'явилась вода з гострим специфічним запахом тухлих яєць, аміаку, змінився природний колір води. Вживати таку воду для людей, для тварин неможливо».

Мешканці села попросили, щоб зробили аналізи якості води в «Чернівціводоканалі», який розміщений на території села. Звідти повідомили, що у воді з цих криниць дуже високий вміст аміаку, солей (особливо алюмінію), хлоридів та інших шкідливих речовин.

На думку Степана Ілліча та Миколи Семеновича, вода стала такою через те, що на околиці села на віддалі півкілометра розміщено склад рідких азотних, калійних добрив від райсільгоспхімії, склад паливно-мастильних матеріалів від райпостачу. Тут же — залізнична станція, куди вагонами доставляють коагулянти для очищення води на водонасосній станції «Чернівціводоканал».

На жаль, проблема якості питної води дедалі загрозливіше насувається на багатьох людей. Це тим більше дивно, що місцеві органи влади не завжди адекватно виявляють рішучість, а нерідко й зовсім нічого не роблять, аби зарадити справі.

«Такого ще не знала наша багатостраждальна земля України. Ми, мешканці селища Тарамське, що на Дніпропетровщині, — пише Олексій Бабенко, — принижені до крайності. Нам отруїли воду в криницях. Усі це знають, воду пити забороняють, а поставляти її не поспішають. Було рішення виконкому — підвозити воду до дворів. Возили, поки було ще свіже рішення. А тепер перестали возити. Може, вода в криницях «кращою» стала?».

До речі, на Дніпропетровщині гостро стоїть питання водних ресурсів не тільки у вищезгаданому населеному пункті. Підтвердженням цьому є лист пенсіонера з Марганця В. Гунька: «Боляче писати вам листа з міста, де люди гинуть
Діти, як по
бліді, заму
п'ють воду з
досховища.
кілометрах,
атомна елек
неподал
то «гра
тіняє навіть
Важко дих
лить».

Ще не пе
беруть на
писак». Мо
ляються лис
Зокрема,

(так зазнач
Білоцерківс
ївськ бл
те, що м д
ки від раді
ного заводу
свої нечист
ку Рось, к
рівну. «Ст
водить і но
нафтобази
Планується
мінеральни

Не тільк
тись на к
робити ус
врятувати
ти екологіч
така тема
листів. І це
ність у то
зрушення

Науковц
ні пропози
ня заповід
точків Укр
начальник
відників та
ваних тери
логії УРС
старший н
ник Інстит
УРСР Т. А

Ми, пиш
милися з
СРСР про
дання по
ної рефор
чається в
вині цього
вентаризац
використо
нально. П
ніх років
стань від
їх у житт
шляхи зви

...АЛЬНОСТІ!

...січня ц. р.) відповідає Київська

...а вивід ві-
...вих вироб-
...ювання під-
...огу значно
...бруднюючих
...онструюєть-
...обництво з
... екологічно
...цтв цело-
...тки. Однак
...ії залиша-
... 1990 році
...вінвест» ос-
...йона карбо-
... Це ставить
... планових
... екологічно
...цтв.
...мікатів, то
...вирішується
...и очищення
...вод, що ут-
...льтаті про-
...ротного во-
...ливів з гра-
...их і ливне-
...о такої очи-
... викидати
...йму. Стічні
...ься підпри-
...тки в меліо-
... (річку Дар-
...лі через ка-
...ніпро, скла-
...бічних мет-

...ушенням ви-
...їнської РСР

«Про охорону атмосферного повітря», Правил дорожнього руху, рішення міськвиконкому № 411 від 16.05.1989 р. «Про заходи щодо зменшення шкідливих викидів автотранспорту в навколишнє середовище» у транспортних цехах заводу хімікатів і виробничого об'єднання «Хімволокно» є відсутність належного контролю за дотриманням вимог ГОСТу 17.2.2.03-87 щодо вмісту шкідливих речовин у відпрацьованих газах автомобілів з карбюраторними двигунами. Нема контролю за рівнем димності автомобілів з дизельними двигунами. Карбюратори й паливні насоси високого тиску не пломбуються.

За результатами перевірки до дисциплінарної відповідальності притягнуто директора заводу хімікатів О. Нікішенка та директора Київського виробничого об'єднання «Хімволокно» А. Мальчевського, а також інших винних службових осіб. Внесено представлення щодо усунення виявлених порушень природоохоронного законодавства.

Олександр БАБИКОВ,
київський природоохоронний прокурор.

Фотоколаж
Михайла САЧКА.

—— Огляд листів ——

...ОЧЕТЬСЯ ВІРИТИ

...чинаються
...акції. Хо-
... часи, що
...ане слово

...ої будівлі і
...льної кол-
...їзду КПРС
...алкогольних
...будівництво
... — земляних
...и знаходять-

...ія, а це оз-
...ницях села
...атною для
...ь для тва-
... знищаться
...ділянки. 80
...елища стане
...ки мертвою

...один з авто-
... листа, —
...ови колгос-
...М. Але від-
.... Звертався
...ої Ради Ми-
...Той сказав,
...же зробити
...ового В. М.
...ма депутата
...щюка В. Л.
...о ніхто і ні-
...яти. Був на
...и районної
...ого А. П. І
...лів не одер-

...и написали
...ора району,
...вою до ста
...віді не отри-
... недоцільно
.... Незрозу-
...це не анти-
... то що таке,
...их керівни-
...обота? Не-
...сних споруд
...щоб забруд-
...нє середо-

...ст надійшов
...атської об-
...підписалися
... Томащук,
... Загарович,
...а багато ін-
...ть: за пові-
...надійшло з

Міндеревпрому УРСР в об'єднання «Закарпатліс», відповідні служби міністерства готують пропозиції, щоб залишити ще на три роки обсяги рубки лісу в Карпатах на рівні 1990 року, що значно вище від уже затверджених Державним комітетом СРСР по лісу.

Ось чому працівники Карпатського державного заповідника, від яких і надійшов лист, глибоко стурбовані такою звісткою. Надмірна експлуатація вже й так завдала величезної шкоди карпатським лісам. Не один десяток років пройде, поки вдасться загоїти рани, заподіяні природі Карпат, і то за умови, що лікуванням зайнятися одразу, не відкладаючи на завтра. «Погодитися з такими велетенськими рубками, — пищуть автори листа, — це все одно, що дозволити добити хворого, перш ніж почати його лікувати».

Рахівці охороняють ділянки карпатської природи, які згідно з законом вилучені з господарського використання. Але наявність таких ділянок не забезпечить нормальної екологічної ситуації в регіоні, якщо природа за їх межами використовуватиметься нераціонально. «Ми, — продовжують автори, — підтримуємо протест об'єднання «Закарпатліс» проти збільшення рубок лісу в Карпатах і закликаємо підтримати цей протест усіх справжніх патріотів карпатської землі».

Тривога за екологічний стан, за те, що дістанеться від старших молодшому поколінню, змусила взятися за перо ветеранів Великої Вітчизняної війни С. Синишина та М. Лужняка з села Вікно Заставнівського району Чернівецької області.

«У нашому селі, — пишуть вони, — вкрай складна екологічна обстановка. При в'їзді в село з боку районного та обласного центру в криницях біля Осадця Мирослава Манолійовича та на подвір'ї Синишного Миколи Степановича з'явилась вода з гострим специфічним запахом тухлих яєць, аміаку, змінився природний колір води. Вживати таку воду для людей, для тварин неможливо».

Мешканці села попросили, щоб зробили аналізи якості води в «Чернівціводоканалі», який розміщений на території села. Звідти повідомили, що у воді з цих криниць дуже високий вміст аміаку, солей (особливо алюмінію), хлоридів та інших шкідливих речовин.

На думку Степана Ілліча та Миколи Семеновича, вода стала такою через те, що на околиці села на віддалі півкілометра розміщено склад рідких азотних, калійних добрив від райсільгоспхімії, склад паливно-мастильних матеріалів від райпостачу. Тут же — залізнична станція, куди вагонами доставляють коагулянти для очищення води на водонасосній станції «Чернівціводоканал».

На жаль, проблема якості питної води дедалі загрозливіше насувається на багатьох людей. Це тим більше дивно, що місцеві органи влади не завжди адекватно виявляють рішучість, а нерідко й зовсім нічого не роблять, аби зарадити справі.

«Такого ще не знала наша багатостраждальна земля України. Ми, мешканці селища Тарамське, що на Дніпропетровщині, — пише Олексій Бабенко, — принижені до крайності. Нам отруїли воду в криницях. Усі це знають, воду пити забороняють, а поставляти її не поспішають. Було рішення виконкому — підвозити воду до дворів. Возили, поки було ще свіже рішення. А тепер перестали возити. Може, вода в криницях «кращою» стала?».

До речі, на Дніпропетровщині гостро стоїть питання водних ресурсів не тільки у вищезгаданому населеному пункті. Підтвердженням цьому є лист пенсіонера з Марганця В. Гунька: «Боляче писати вам листа з міста, де люди гинуть і ще гинутимуть. Діти, як подивишся на них, бліді, замучені, бо вони п'ють воду з Каховського водосховища. Поряд, в шести кілометрах, — Запорізька атомна електрична станція, неподал[illegible] — ТЕЦ. [illegible]ни часто «гра[illegible]я» пар[illegible] що затіняє навіть місяць і сонце. Важко дихати, голова болить».

Ще не перевелися ті, що беруть на замітку «усяких писак». Можливо, тому трапляються листи й без підпису. Зокрема, «селяни-кріпаки» (так зазначено на конверті) Білоцерківського району Київсь[illegible]бласті пишу[illegible] про те, що [illegible]м дістається [illegible] тільки від радіації, а й від шинного заводу-гіганту, який усі свої нечистоти спускає в річку Рось, колись чисту й чарівну. «Страх на людей наводить і нове будівництво — нафтобази на землях села. Планується зведення складів мінеральних добрив тощо».

Не тільки просити, надіятись на когось, а й самим робити усе можливе, щоб врятувати природу, поліпшити екологічну обстановку, — така тема чималої частини листів. І це вселяє впевненість у тому, що позитивні зрушення все-таки будуть.

Науковий підхід, виважені пропозиції щодо врятування заповідних природних куточків України пропонують начальник Управління заповідників та інших охоронюваних територій Держкомекології УРСР М. Стеценко і старший науковий співробітник Інституту ботаніки АН УРСР Т. Андрієнко.

Ми, пишуть вони, ознайомилися з Указом Президента СРСР про першочергові завдання по реалізації земельної реформи. Ним передбачається вже в першій половині цього року провести інвентаризацію земель, які використовуються нераціонально. Проте досвід останніх років свідчить, що відстань від указів до втілення їх у життя досить значна, а шляхи звивисті й тернисті.

На жаль, тривога небезпідставна. Природоохоронні органи вже зіткнулися з прецедентами, коли цінні природні комплекси — багатства нашого народу, які належать (покищо!) до нерозораних територій, — взяті «на приціл» для передачі їх орендарям або під розвиток індивідуального садівництва.

Будь-яка країна ретельно береже свої заповідні території, пишається ними, популяризує їх унікальну цінність і красу. Американські родини, наприклад, навіть не дуже значного достатку, роками заощаджують гроші, щоб показати дітям перлини вітчизняної природи — національні парки США.

Грунтуючись на стратегії збереження екологічної рівноваги, Держкомекологія УРСР разом з Академією наук республіки розробили перспективну мережу заповідних територій до 2000 року. Передбачається створити 6 нових державних заповідників площею близько 170 тисяч гектарів, 8 національних природних парків, майже 100 державних заказників. Але правовий захист існуючих природно-заповідних територій недостатній, а перспективні заповідні об'єкти взагалі не захищені від знищення. Нинішні господарі-землекористувачі поспішають вирубати, осушити, забудувати. Саме ці землі найімовірніше можуть увійти до категорії «нераціонально використовуваних».

«Хочеться вірити, — пишуть М. Стеценко і Т. Андрієнко, — що земельну реформу будуть здійснювати люди сумлінні, з державним мисленням. Чи житимуть на землі українській орлан-білохвіст, журавлі, чорні лелеки? Чи побачать наші діти орхідеї, ковилу, таємничі реліктові папороті? Сьогодні це залежить від нас».

Хочеться й нам вірити, що природу буде врятовано. Інакше...

Володимир ОЛЕФІРЕНКО,
спеціальний кореспондент «Голосу України».

РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ — УРА!

З великим інтересом прочитали під рубрикою «Екологія» статтю «Букет» Дарниці».

Думаємо, що її із вдячністю сприйняли мешканці Дарниці, оскільки написана некрикливо, але будить думку, змушує шукати шляхи вирішення складних проблем збереження природи та поліпшення навколишнього середовища.

Хочемо висловити велику подяку спеціальному кореспондентові «Голосу України» за те, що глибоко розібрався в цій непростій проблемі, кваліфіковано поставив її перед громадськістю республіки.

Валентина ДЕПУТАТ,
Олексій ЗУБАЛІЙ,
доценти Київського політехнічного інституту.

ЧИ СПРАВИТЬСЯ МІЛІЦІЯ?

Екологічну міліцію буде створено у Фастові на Київщині — згідно з рішенням міської Ради народних депутатів, яка на черговій сесії розглядала проблеми захисту природного середовища.

Окрім численних екологічних бід, що турбують нині всі регіони республіки, тут окреслилися й постали біди власні: порушення санітарних вимог (шум, викиди в атмосферу шкідливих речовин) заводом «Червоний Жовтень», засмічення й руйнування берегів річки Унави.

Оскільки дійових важелів для виправлення становища ще не знайдено, то міська Рада постійно триматиме в полі зору і ці питання.

Віталій ІЧНЯНЕЦЬ.
Фастів
Київської області.

БУЛЬДО...

Постановою...
УРСР № 500...
1974 року...
ландшафтний...
Вінниччині о...
відною терито...
канського зн...
ник — один з...
області. Єдин...
лено придніст...
Він відомий...
цікавішими...
знахідками.

І раптом...
звістка: тут ге...
землерийна те...
початися буд...
відпочинку...
шляхово-маши...
№ 122 Півден...
лізниці.

У листі-кло...
ресу Ради М...
від 16 листо...
залізничники...
казник як мі...
на-всього не м...
рева. Тому й...
не рубати, ст...
і нових дере...
справді ж ба...
стає небезпе...
усіх тих диво...
дом уціліли...
ці». Адже ці...
де саме пр...
нові стежки...
чиваючі.

На всіх від...
погодження...
«тиснуть» зал...
том: адже це...
нобильців.

Могилів-под...
ні», які вияв...
заказнику, го...
дій, але ще...
вість місцеві...
дити справу...

Т...

Я люблю І...
нець-Подільс...
то-заповідник...
роди та істор...
тут можна в...
ночасно в дво...
тях, як кажу...
в двох різних...

Та на око...
сеня завжди...
гіркий смуто...
м'ять приходи...
ка шкільної...
древньої Пом...
вулкан Везув...
ця землі і вс...
чорним попел...
спектива пам...
ва. Бо сьогод...
м'янця-Поділ...
не менш стра...
й спокійніш...
жерла трьох...
труб цементн...
цеві жителі...
своєму — Т...
кон. І в наз...
острах. Адже...
і парою в не...
сотні тонн о...
вуглецю, сірч...
тощо.

Отож не ви...
випадає то к...
то йде дощ,...
ла сорочка...
нею хтось пі...
Та не тільки...
попелом кам...
зувію. Ота...
день наповню...
трапляє в...
всього живо...
дорожні зеле...
парки стаю...
наче суцільн...
ний блок. Во...
ся стрімким...
хворювань, у...
ракових.

Звідки ж...
Проектна по...
з 600 тисяч...
рік зросла д...
тонн. Отже,...
льшилася і к...
вих викидів...
динаміку за...

ГОЛОС УКРАЇНИ

Фотоколаж Михайла САЧКА.

е гинутимуть.
ішся на них,
, бо вони
ховського во-
ряд, в шести
Запорізька
іна станція,
СЦ. ни час-
ар що за-
яць і сонце.
голова бо-

лися ті, що
ку «усяких
о, тому трап-
без підпису.
іяни-кріпаки»

[

іа конверті)
районy Ки-
пищу про
ться не тіль-
а й від шин-
ту, який усі
пускає в річ-
чисту й ча-
а людей на-
дівництво —
емлях села.
ення складів
брив тощо».
сити, надія-
а й самим
жливе, щоб
ду, поліпши-
становку, —
ої частини
ляє впевне-
о позитивні
ки будуть.

хід, виваже-
до врятуван-
иродних ку-
пропонують
вління запо-
х охороню-
Держкомеко-
Стеценко і
ій співробіт-
ботаніки АН
ко.

они, ознайо-
Президента
чергові зав-
ації земель-
им передба-
ерший поло-
провести ін-
земель, які
нераціо-
освід остан-
ть, що від-
до втілення
ть значна, а
тернисті.

На жаль, тривога небезпідставна. Природоохоронні органи вже зіткнулися з прецедентами, коли цінні природні комплекси — багатства нашого народу, які належать (покищо!) до нерозораних територій, — взяті «на приціл» для передачі їх орендарям або під розвиток індивідуального садівництва.

Будь-яка країна ретельно береже свої заповідні території, пишається ними, популяризує їх унікальну цінність і красу. Американські родини, наприклад, навіть не дуже значного достатку, роками заощаджують гроші, щоб показати дітям перлини вітчизняної природи — національні парки США.

Грунтуючись на стратегії збереження екологічної рівноваги, Держкомекологія УРСР разом з Академією наук республіки розробили перспективну мережу заповідних територій до 2000 року. Передбачається створити 6 нових державних заповідників площею близько 170 тисяч гектарів, 8 національних природних парків, майже 100 державних заказників. Але правовий захист існуючих природно-заповідних територій недостатній, а перспективні заповідні об'єкти взагалі не захищені від знищення. Нинішні господарі-землекористувачі поспішають вирубати, осушити, забудувати. Саме ці землі найімовірніше можуть увійти до категорії «нераціонально використовуваних».

«Хочеться вірити, — пишуть М. Стеценко і Т. Андрієнко, — що земельну реформу будуть здійснювати люди сумлінні, з державним мисленням. Чи житимуть на землі українській орлан-білохвіст, журавлі, чорні лелеки? Чи побачать наші діти орхідеї, ковилу, таємничі реліктові папороті? Сьогодні це залежить від нас».

Хочеться й нам вірити, що природу буде врятовано. Інакше...

Володимир ОЛЕФІРЕНКО, спеціальний кореспондент «Голосу України».

РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ — УРА!

З великим інтересом прочитали під рубрикою «Екологія» статтю «Букет» Дарниці».

Думаємо, що її із вдячністю сприйняли мешканці Дарниці, оскільки написана некрикливо, але будить думку, змушує шукати шляхи вирішення складних проблем збереження природи та поліпшення навколишнього середовища.

Хочемо висловити велику подяку спеціальному кореспондентові «Голосу України» за те, що глибоко розібрався в цій непростій проблемі, кваліфіковано поставив її перед громадськістю республіки.

Валентина ДЕПУТАТ, Олексій ЗУБАЛІЙ, доценти Київського політехнічного інституту.

ЧИ СПРАВИТЬСЯ МІЛІЦІЯ?

Екологічну міліцію буде створено у Фастові на Київщині — згідно з рішенням міської Ради народних депутатів, яка на черговій сесії розглядала проблеми захисту природного середовища.

Окрім численних екологічних бід, що турбують нині всі регіони республіки, тут окреслилися й постали біди власні: порушення санітарних вимог (шум, викиди в атмосферу шкідливих речовин) заводом «Червоний Жовтень», засмічення й руйнування берегів річки Унави.

Оскільки дійових важелів для виправлення становища ще не знайдено, то міська Рада постійно триматиме в полі зору і ці питання.

Віталій ІЧНЯНЕЦЬ.
Фастів
Київської області.

БУЛЬДОЗЕРОМ ПО ЗАКАЗНИКУ

Постановою Ради Міністрів УРСР № 500 від 28 жовтня 1974 року Грабарівський ландшафтний заказник на Вінниччині оголошено заповідною територією республіканського значення. Заказник — один з найстаріших в області. Єдиний, де представлено придністровські степи. Він відомий ботанікам найцікавішими флористичними знахідками.

І раптом приголомшлива звістка: тут готова до роботи землерийна техніка! Має розпочатися будівництво бази відпочинку Коростинецької шляхово-машинної станції № 122 Південно-Західної залізниці.

У листі-клопотанні на адресу Ради Міністрів УРСР від 16 листопада 1990 року залізничники уявляють заказник як місце, де всього-на-всього не можна рубати дерева. Тому й обіцяють нічого не рубати, ставки почистити і нових дерев насадити. Насправді ж база відпочинку стає небезпечним сусідом усіх тих дивоквітів, які чудом уціліли досі в «Грабарці». Адже цілком зрозуміло, де саме протоптуватимуть нові стежки майбутні відпочиваючі.

На всіх відповідальних за погодження відводу землі «тиснуть» залізним аргументом: адже це нібито для чорнобильців.

Могилів-подільські «зелені», які виявили техніку в заказнику, готові до рішучих дій, але ще дають можливість місцевій владі не доводити справу до абсурду.

Вінницький обласний комітет з питань охорони природи заборонив у «Грабарці» будь-які роботи без погоджених проектів. Але гарантії недоторканості заказника нема.

Наші еталони природи не мають на сьогодні надійного правового захисту. В очах місцевої влади та господарників не мають вони й цінності. Про це переконливо свідчить, наприклад, і сумна доля Подільського Придністров'я — проектованого заказника «Мурафа» та давно існуючого Грабарківського у Могилів-Подільському районі на Вінниччині. А між тим, область займає одне з останніх місць на Україні за площею заповідних територій. Придністров'я можна було б узяти під охорону в складі невеличкого ландшафтного заказника «Мурафа» на землях колгоспу імені XXI з'їзду КПРС села Вила-Ярузькі та колгоспу імені Калініна села Лозового. Але вже третій рік обласному комітетові з питань охорони природи не вдається подолати бар'єр різних «погоджень» з цими землекористувачами. Наукову цінність ділянки скелястого берега у Вилах-Ярузьких не вважають достатнім аргументом. І подібних прикладів, на жаль, вистачає.

Олена ЯВОРСЬКА, депутат Вінницької обласної Ради народних депутатів, секретар комісії з питань екології обласної Ради народних депутатів.

Продовження теми —

А ВИ ПРОЧИТАЛИ?

Прочитав я статтю «Гаражоманія» («Голос України» 8 лютого ц. р.). Та чи прочитали її деякі керівні товариші! Чи зрушиться діло з місця! Воно й зрозуміло: кожна міськрада, вважай, непідконтрольна своїм виборцям, крутить це питання, як циган сонцем, на свій розсуд. Тому-то й порушується закон, губиться природа.

Мабуть, взагалі таке будівництво колективних гаражів, як у нас, немає аналогу в світі. Це суто наше. На Заході мають значно більше авто, а такого скупчення гаражів нема. Не ідуть вони за своєю машиною за 10—15 кілометрів. То, може, треба вчитись робити, як у людей: зводиться будинок — у підвальному приміщенні розміщуються стоянки для машин. А то маємо не гаражі, а смітники. За наших порядків до ідеалу дуже далеко. А починати треба: розробити умови і креслення, кошториси і допоміжне обладнання, налагодити виготовлення вентиляційних пристроїв, сигналізації, напівавтоматичних кодових воріт і таке інше. Та тільки це нікому не потрібне і залишається автоволодар сам-на-сам з системою. А товариство «Автолюбитель» знай збирає внески та витрачає їх на свій апарат.

Є всі підстави і можливості зробити людям добро, а бажання нема. Може, газета кине заклик, може, знайдуться ентузіасти?

Є. КОВАЛЬОВ.
Каховка
Херсонської області.

ТИХИЙ ВЕЗУВІЙ

Я люблю їздити в Кам'янець-Подільський — у місто-заповідник, перлину природи та історії краю. Тільки тут можна відчути себе одночасно в двох різних століттях, як кажуть фізики, бути в двох різних вимірах.

Та на околиці цього красеня завжди стискає серце гіркий смуток і вкотре на пам'ять приходить із підручника шкільної історії трагедія древньої Помпеї. Гігантський вулкан Везувій стер її з лиця землі і все довкола вкрив чорним попелом. Така ретроспектива пам'яті не випадкова. Бо сьогодні поблизу Кам'янця-Подільського я бачу не менш страшний, хоч ніби й спокійніший, Везувій — жерла трьох стометрових труб цементного заводу. Місцеві жителі охрестили їх посвоєму — Триголовий дракон. І в назві цій резонний острах. Адже разом з пилом і парою в небо піднімаються сотні тонн окислів азоту і вуглецю, сірчаного ангідриду тощо.

Отож не випадково в місті випадає то коричневий сніг, то йде дощ, через який світла сорочка стає такою, ніби нею хтось підмітав тротуар. Та не тільки місто припадає попелом кам'янецького Везувію. Ота пилюка, повсякдень наповнюючи повітря, потрапляє в легені людей і всього живого. Влітку придорожні зелені смуги, міські парки стають сіро-бурими, наче суцільний залізобетонний блок. Все це позначилося стрімким зростанням захворювань, у тому числі й ракових.

Звідки ж коріння цих бід? Проектна потужність заводу з 600 тисяч тонн цементу в рік зросла до 3,7 мільйона тонн. Отже, пропорційно збільшилася і кількість шкідливих викидів в атмосферу. На динаміку забруднення навколишнього середовища вплинув ще один фактор: із 72 проектних пилогазоочисних установок навіть через 15 років після пуску заводу діяла тільки 61, з яких більшість — або несправні, або не давали бажаної ефективності. Відтак десятки тисяч цементно-глиняного пилу практично без перешкод піднімалися в небо, а потім падали бомбою сповільненої дії на голови кам'янчан.

У 1985 році до керівництва заводу прийшли директор В. Рязанцев і головний інженер А. Мельник. Саме завдяки їхній наполегливості сьогодні ця статистика є дещо меншою. Однак врегулювати ситуацію хоча б до планових нормативів самому заводу не під силу. Тільки на відновлення пилогазоочисного устаткування і відселення жителів села Гуменці, розташованого в так званій зоні санітарного захисту, заводу потрібно витратити більше 9,5 мільйона карбованців. А за новими підрахунками ця сума сягає за 13,5 мільйона. Проте грошей цементникам і понині ніхто не дає.

За минулу п'ятирічку завод перепідпорядковувався то до Мінпромбудматеріалів УРСР, то Мінпромбудматеріалів СРСР. Зараз входить до складу Асоціації «Собзбудматеріали СРСР». У кожному з цих високих відомств приймалися рішення колегій, видавалися накази, в яких висловлювалося глибоке занепокоєння з приводу зростаючої екологічної небезпеки в Кам'янці-Подільському. Навіть намічали виділити нове устаткування, значні кошти. Але як дійшло до діла — з московських кабінетів полетіли до Кам'янця-Подільського одні відписки.

Тільки заскнілого бюрократа можуть не стурбувати такі факти: з 15 необхідних заводу електрофільтрів прямими поставками цементникам направлено тільки один, з 12 рукавних фільтрів — два. При таких темпах поставок завод скоріше розвалиться, аніж вибереться з екологічної кризи. Щоб сьогодні він сам міг придбати устаткування, потрібно, крім оплати вартості фільтрів, відправити заводам-постачальникам 120 вагонів цементу, 10 вагонів шиферу, 20 тисяч тонн металу. А щоб знайти шифер і метал, треба дати лісоматеріал і цеглу. Ті ж, хто має ліс та цеглу, у свою чергу, просять телевізори та автозапчастини. Коротше, створилося зачароване коло...

Тим часом екологічна ситуація все більше загострюється. Тож Кам'янець-Подільській міській Раді та обласному комітетові по охороні природи не залишалося нічого іншого, як прийняти рішення про проведення компенсаційного припинення роботи основного технологічного устаткування заводу і в такий спосіб не допустити збільшення шкідливих викидів в атмосферу. Одночасно облвиконком звернувся до Ради Міністрів СРСР з проханням допомогти цементному заводу придбати фільтри. Та на провінційні чолобитні Москва відповіла мовчанням.

Центру не до наших бід. За таких умов єдина надія на Раду Міністрів республіки. Бо вже коли й вона відвернеться, то з унікального Кам'янця-Подільського з часом залишиться те, що з древньої Помпеї, оскільки місцевий Везувій ні на хвилину не перестає засипати місто і людей чорним пилом.

Віктор ТЕСЛЮК, голова Хмельницького обласного комітету по охороні природи.

На злобу дня

ЗАМАХ НА КОРОЛІВСТВО

Напевне, більшості батьків оцінити технічні особливості комп'ютерів, якими на уроках інформатики користуються їхні діти, не так уже й легко. Оскільки всі ми через обставини, що склалися, уражені хворобою інформаційного невігластва. До того ж, електроніка — нині розкіш. А комп'ютеризація — це щось із прекрасного майбутнього.

Проте хотілося б повести мову саме про невігластво. Причиною цього стало відкриття, яке я для себе зробила: виявляється, уроки з інформатики... шкідливі для наших дітей. Бо комп'ютери, з якими нині працюють школярі, небезпечні для їхнього здоров'я. Під час занять у комп'ютерному класі навколо кожної машини виникає сильне електромагнітне поле. Пройшов учитель, крутнувся-повернувся учень, перегорнув сторінку підручника — і пил, що здіймається в цей момент, мов магнітом, притягується до екрана монітора. А дитина, яка знаходиться за півметра від дисплея, вдихає повітря, перенасичене зарядженими пиловими частинками.

Спеціалісти твердять, що на тій же відстані від комп'ютера напруга електричного поля становить 20 тисяч вольт на метр. А це в сумі з випромінюванням електронів призводить до значної іонізації повітря, зменшення кисню, що, звісно, позначається на самопочутті дитини: вона швидко стомлюється, підвищується тиск, псується зір. А уявіть, наскільки це небезпечно для школярів Житомирської, Чернігівської, Київської областей, де пил до того ще й радіоактивний!

Однак цивілізований світ давно вирішив цю проблему — винайдено спеціальні захисні екрани, які без особливих проблем можуть зарадити цим та іншим комп'ютерним бідам. Тому можна зрозуміти освітян, які, побачивши торік на одній з комерційних виставок у Ровно персональні шкільні комп'ютери класу IBM PC/AT виробництва заводу обчислювальної техніки міста Банська Бистриця в Чехо-Словаччині, одразу ж захотіли їх придбати. Але як?

Один із варіантів — зробити це в рамках міжурядової угоди на умовах товарного обміну між УРСР і ЧСФР у так званому «сировинному пакеті». Тобто, частину вартості сировинних поставок з республіки словаки покриватимуть товарами народного споживання, а також електронікою й обчислювальною технікою. Ціна комп'ютерного класу тоді становитиме 16—21 тисячу доларів США, тобто у 8—10 разів нижче від ринкових цін.

На початку року вже відбулася зацікавлена розмова спеціалістів з електроніки, працівників Міністерства народної освіти республіки, Київського управління народної освіти, народних депутатів України з чехо-словацькою стороною. Володимир Молька, заступник генерального директора підприємства з питань зовнішньоекономічних зв'язків, щоб підкреслити неабиякий авторитет Банськобистрицького заводу обчислювальної техніки, назвав лише провідні фірми світу, від яких він одержує комплектуючі елементи — «Самсунг», «Епсон», «Сі Гейт», «Колорадо», «Полароїд».

Чехо-словацька сторона в змозі поставляти 20 тисяч комп'ютерів на рік, це приблизно дві тисячі класів, і нині вже готова змонтувати 700.

Звичайно, слухати такі проекти людям, до болю знайомим з проблемами комп'ютеризації шкіл України, було заманливо. Адже лише четверта частина навчальних закладів республіки працює з комп'ютерними класами. До того ж нинішня шкільна електроніка відстає від світового рівня щонайменше років на десять. А тут ще й незадовільні оцінки щодо санітарно-гігієнічних вимог, низька надійність, програмна несумісність тощо. Тому учасникам зустрічі нічого не лишалось, як направити лист до Ради Міністрів України з пропозицією розглянути можливість включення комп'ютерів з ЧСФР до «сировинного пакету».

О, як би хотілося тут радісно вигукнути: «Нарешті!» Нарешті угоду укладено! Нарешті, в школах республіки з'являться комп'ютери! Сучасні. Надійні. Безпечні. Натомість з'явилися противники поставок чехо-словацької техніки. Комусь сучасна імпортна електроніка «перебігла» дорогу. І цей «хтось» з усіх сил почав тиснути, щоб вона не з'явилася в шкільних кабінетах України.

Хто ж цей «хтось»? Відповідь несподівано знайшлася під час телефонної розмови з заступником начальника відділу зовнішньоекономічних зв'язків Ради Міністрів України П. Сєровим, який сказав:

— Ну для чого, скажіть, нам завозити обчислювальні машини з-за кордону, якщо маємо перевиробництво вітчизняних на київському «Електронмаші»?! Тим більше, що вони кращі, ніж імпортні.

Звичайно, для чого? Але ось кілька міркувань щодо стану вітчизняної електроніки.

— Я не спеціаліст у цій галузі. Але, представляючи чорнобильську комісію, — сказав Володимир Шовкошитний, народний депутат республіки, заступник голови Комісії Верховної Ради України з питань чорнобильської катастрофи, — насамперед, враховую безпечність комп'ютерів для здоров'я дітей. Нехай «Електронмаш» запропонує такі машини, й ми не відмовимося. Та, мабуть, довго доведеться чекати. Приклад тому хоч би ось такий: відколи прийнято Закон про мови, а наші електронники й досі не «навчили» комп'ютери української мови. А в словаків ми тільки поцікавилися, чи можливо це, то вони вже через місяць продемонстрували машини з українською абеткою.

— Комп'ютери класу «Пошук», які нам пропонує «Електронмаш», уже нині морально застаріли порівняно зі світовими вимогами, — говорить інспектор-методист київського міськвно В. Леончук. — Школи, які їх придбали, не задоволені якістю роботи цієї техніки. До того ж ми домовлялися про ціну 60—65 тисяч карбованців, а тепер вони коштують 120 тисяч!

Володимир Володимирович витяг з товстої теки аркуш з порівняльною характеристикою технічних даних «Пошуку» і банськобистрицької обчислювальної техніки. Як не сумно, але не на користь нашим комп'ютерам те порівняння.

То як бути, що робити, коли виробники вітчизняної техніки чинять опір, але потреб споживача не задовольняють? Треба зважуватися на чесну, відкриту конкуренцію. На співробітництво, врешті. Адже за світовими нормами нині один комп'ютер припадає на 5 учнів. А в нас, тільки в Києві, на одній ЕОМ працює 100—150 дітей. Бачите, ринок неосяжний. Місця вистачить і словакам і киянам.

Зрозуміло, «Електронмаш», по суті, є монополістом у галузі республіканської обчислювальної техніки. І тому включення словацьких машин до плану поставок в нашу республіку сприйняв як замах на своє «королівство». Адже освітян республіки підтримав академік, голова наукової ради АН УРСР з проблем кібернетики В. Михалевич, а також деякі народні депутати України, які звернулися з відповідним листом до прем'єра В. Фокіна. Проте й такі авторитетні клопотання не подіяли.

Стривожені керівники київського виробничого об'єднання «Електронмаш» і собі почали шукати підтримки. І не дивно, що знайшли її. Бо ж у нас і досі, виявляється, конкурують не стільки попит, скільки сила й можливості блатів, тиску, адміністрування, вміння вести закулісні ігри.

Час же невблаганний. Він вимагає діяти, щоб не вилетіти в трубу. А на споживацькому ринку вже з'явилися американські ЕОМ для навчання дітей. Хоч дорогі, та краще вже їх купити. Б[illegible] нам сьогодні потрібна надійна, сучасна, безпечна комп'ютерна техніка. Тут не варто підмінювати економічні категорії моральними докорами. На ринку командує покупець. Невже «Електронмаш» сподівається, що уникне цього? Дасть бог, за рік-два розвинеться справжній ринок. Що тоді станеться з упертим монополістом? Здається, про це варто подумати сьогодні...

А ми ще й досі розмірковуємо: брати чи не брати комп'ютери з захисними фільтрами, дбати про здоров'я своїх дітей, чи знову вкотре знехтувати? Хто, врешті-решт, замахнеться на це королівство? Королівство хуторянства й тотальної монополії.

Галина ПОЛІЩУК,
журналіст.

Фото Вячеслава ПУШКАРЬОВА.

І чужому научайтесь

ПАТЕНТ НА АМЕРИКАНСЬКИЙ ВЕЛОСИПЕД

НИНІ на Україні з'явилося чимало прихильників платного навчання.

Буваючи за кордоном, я цікавився тамтешньою системою освіти й науки. В багатьох університетах студенти семестр навчаються, а семестр працюють — і так до закінчення вузу. Здавалося б, чому б і нам не запозичити досвід у зарубіжних колег. Але для цього необхідно, як мінімум, створити мережу робочих місць для студентів, систему інформації і розробити правила відбору.

І тут, на мій погляд, передбачувана автономія для вузів вимагає повернення до давньої традиції, але з деякими поправками. Річ у тім, що наші інститути й університети пройняті канцелярсько-бюрократичним духом, а посади і звання у цих закладах упродовж десятиліть розподіляли партійні комітети.

Звісно, перетворити радянські «храми науки» на сучасні науково-навчальні заклади нелегко. Але стереотипи ніколи не ламаються миттєво й безболісно. Тому, як на мене, насамперед потрібно провести атестацію вузів. Новостворені комісії разом з представниками зарубіжних науково-викладацьких шкіл могли б досить швидко визначити вузи за їх ієрархією, тобто оцінити, хто є хто, і хто на що спроможний.

Другий важливий момент — наукові дослідження. Не секрет, що досі більшість викладачів, котрі десятиліттями нічого не публікували, забули навіть смак наукової роботи, перетворившись на звичайних лекторів-пропагандистів, перебувають у такому ж чи навіть кращому становищі, ніж колеги-дослідники. Візьмімо хоч би економічну науку. Нині економісти всіх наших суверенних республік пожинають гіркі плоди штучного поділу політекономії на капіталістичну і соціалістичну. Економічна наука базувалась на догмах, та все ж на її основі якось існувало співтовариство економістів-професіоналів. Тепер, щоб вижити, доведеться оволодіти неокласичними, економо-екологічними парадигмами в сучасній світовій економічній думці.

Звичайно, за років п'ять — десять у нас не з'являться свої видатні економісти. Адже, як мінімум, десятиліття ми трансформуватимемося з командно-політизованої в ринкову систему. Зате, можливо, народяться науковці, які знатимуть і ринкову, і командну економіку, що може стати дуже корисним при розробці перспективної концепції становлення і розвитку специфічної радянської ринкової економіки.

Сьогодні, як ніколи, актуальна проблема відродження фундаментальної науки. Без неї вся наука приречена на відсталість від світового науково-технічного рівня. І тут хоч-не-хоч маємо подбати про серйозне матеріальне і моральне стимулювання вчених. Насамперед треба відновити престиж наукових звань і ступенів. Деяким кафедрам нині не потрібні ні доктори, ні кандидати — без них спокійніше ледь животіти у лекторстві-пропагандизмі.

На мою думку, категорії і ступені оплати кафедри мають визначатись її творчим потенціалом. Що маю на увазі? Якщо на кафедрі першої категорії протягом року немає дослідницьких публікацій, зарплата всіх співробітників знижується на 15 відсотків, другий рік — ще на десять, третій — ще на стільки ж. А через п'ять років кафедра переходить до нижчої категорії.

Але тут виникає парадокс. Бо у нашій країні після аспірантури і докторантури вузівські викладачі не мають найменших умов для безперервної наукової роботи. Очевидно, слід звернутися за чужим досвідом. Чому б, як у тих самих США чи Канаді, і нам не запровадити річні творчі відпустки для викладачів, котрі спроможні реалізувати за цей час щось у науковій роботі. А докторам наук, які мають монографії, публікації і неабиякі здобутки в науці, добре було б надавати безстроковий контракт. На Заході це гарантує вченому справжню економічну свободу.

Чому я почав свої міркування з теми про платне навчання як панацеї від усіх бід? Не новина, що будь-який освітній чи науковий пошук потребує стабільного становища в суспільстві. Нам поки що про це можна лише мріяти. Тому, переосмислюючи структури нашої науково-дослідницької вузівської системи, ми повинні, передусім, не відриватися від свого грунту, але й не цуратись чужого. Адже на Заході багато чого вже давно апробовано. Не треба ще раз винаходити велосипед.

Веніамін СІКОРА,
професор, доктор економічних наук.

Думка з приводу

ДЕ ЗАРАЗ ВИ, КАТИ МОГО НАРОДУ?

Про це писати боляче, бо ніби зриваєш з острупілої рани присохлі брудні бинти. Але давитися мовчанням, як ми робили дотепер, устократ болючіше.

То, можливо, правда — оголена, як лезо бритви, страшна і безпощадна, стане отою пігулкою, яка бодай трохи погамує наш біль. Бодай трохи.

Про новітню інквизицію, створену кривавим відомством Ягоди-Єжова-Берії, ми вже знаємо немало. Вітри гласності трохи відхилили завісу таємничості з цього жорстокого відомства, і кров тисяч, мільйонів невинних жертв, замучених у катівнях НКВС, сколихнула наше сумління, пройняла невигойним болем, немов струмом високої напруги наскрізь пронизала. Але те, що виплеснула на поверхню перша хвиля гласності, — то далеко не все. Більше, значно більше ще засталося в різних «спецсховищах», у пам'яті катів і донощиків, які преспокійно ходять поміж нас.

Що ми знаємо про звірства, вчинені сталінськими опричниками на західноукраїнських землях до і після війни? Спитайте першого стрічного, скажімо, на Хрещатику. Режисер-постановник документального фільму «Люди з номерами» Ярослав Лупій так і зробив. І з'ясувалося, що на п'ятому році гласності майже нічого не знаємо. А один з наших «землячків» навіть відсахнувся від режисера з мікрофоном, як від сатани, і обурливо кинув: « Я на провокационные вопросы не отвечаю». Тож треба так виховати людину, щоб прагнення докопатися до суті, до істини вона називала провокацією! А втім, чого це я дивуюся? Адже замовчувати правду, перекручувати, а то й відверто паплюжити її — це ті «козирі», якими аж ніяк не гребувала ще донедавна наша офіційна пропаганда. І сьогодні ми воліємо не згадувати про ті злочини, які чинили енкаведисти на західноукраїнських землях. Мовляв, були перекоси, були репресії. А де їх, зрештою, не було.

Так, репресивна сталінська машина працювала на всіх обертах «от Москвы до самых до окраин». Але те, що чинило інквізиторське відомство там, за Збручем, мабуть, не має аналогів за своєю жорстокістю. Ось послухаймо хоча б таке свідчення.

«Там (у Золочівській тюрмі в червні 1941 року — Прим. **В. К.**) було таке страшне, що не можна собі навіть уявити. Там було крові, як у бойні, калюжі крові страшні. Посередині стояла буда, і під нею — вогонь. Вони (тобто енкаведисти — Прим. **В. К.**) заштовхували туди людей, поруч лежали трупи з попеченими животами, обпаленими і спухлими ногами. Пальці ніг повідрізувані, груди дівчатам повідрізувані, очі повиколювані. Скрізь по стінах камери — розбризкані кров і мозок. А збоку від тої буди лежали всі знаряддя, якими ці жертви катували: різні кліщі, вила, шила, голки — все лежало закривавлене.

Ми вибігли з тієї камери. Від саду там був такий великий паркан — чути запах, і мухи, адже літо, червень, і свіжа земля притрушена. Відкинули руками, а там лежать один коло одного всі, кого вбили. Ви знаєте, то страхіття, не можна було на те дивитися...»

Це розповідає жінка, яка підлітком бачила страшні сліди тих звірств. **Розповідає у документальному фільмі «Люди з номерами», знятому у Львові, на кіностудії «Галфільм».** Одна з багатьох свідків і жертв репресій новітніх інквізиторів, які на брамі соловецького каторжанського табору залишили для історії лозунг «Залізною рукою заженемо людство до щастя».

Та «залізна рука» терору і беззаконня, відвертого геноциду заподіяла страшну криваву рану на тілі багатьох народів країни і, зокрема, українського народу. Так, немає точних даних щодо чисельності жертв, бо ніхто їх не обліковував, як стверджує Ярослав Лупій у фільмі «Люди з номерами». Але навіть приблизна статистика дозволяє зробити висновок: за якихось півтора року сталінського режиму було репресовано, головним чином депортовано без суду і слідства, майже десять відсотків населення Західної України. І це був один з найтяжчих злочинів за всі часи історії нашого народу.

Звісно, ніяких документальних кадрів про ту небачену трагедію наших колишніх земляків ми в кінострічці не побачимо. Бо ніхто тоді подібного не фільмував. Знімали інше — про «щасливе й заможне» життя визволеного народу, про те, як він «гречно дякує» своєму «батькові — Сталіну». Якраз фільм Олександра Довженка «Визволення», фрагменти якого вмонтовані в нову публіцистичну роботу львівських кінематографістів, передає атмосферу отого запопадливого, лакейського схиляння маси перед кривавим диктатором-вождем. Як у Львівському оперному театрі, де проходили історичні Народні Збори, так і на сесії Верховної Ради СРСР.

У фільмі Ярослава Лупія ми бачимо хіба що місця, що стали останнім пристанищем для невинних жертв, як, скажімо, у княжому Галичі чи в далекій засніженій Воркуті. Та отой нестихаючий біль струменить, скапує кривавими слізьми з кожної розповіді, з кожного слова тих, хто пройшов через пекельні кола берієвських катівень чи волею випадку став свідком злочинів новітніх садистів. І ті моторошні розповіді прошивають нашу свідомість, як трасуючі смуги автоматних черг нічну темінь.

Чому Ярослав Лупій, відклавши свої творчі наміри в ігровому кіно, взявся за документальний фільм? Безперечно, та страшна трагедія не давала йому спокою, буквально просилася на екран. Але були ще й інші причини. Та, втім, послухаймо, що каже про це сам режисер.

— Мені було лише чотири роки, коли разом з батьками, разом з іншими сім'ями з нашого галицького села Нова Кам'янка, що під Нестеровим, мене у телячих вагонах вивезли в далекий Сибір. До речі, про цю трагічну сторінку нашої сім'ї розповідають у фільмі мої старші брат і сестра — Олесь і Марійка, які за порадою батька рано-вранці втекли з села і таким чином уникнули заслання. Отже, коли вози з нещасними моїми земляками під конвоєм котилися польовою дорогою на залізничну станцію, брат із сестрою спостерігали за нами з половіючого жита і, давлячись сльозами, прощалися з нами. То було, здається, ніби вчора, то було влітку п'ятдесятого року.

А формальним приводом для депортації стало вбивство голови райвиконкому, труп якого знайшли в лісі неподалік від нашого села. Не беруся стверджувати, хто став призвідцем смерті — а з цього приводу є різні версії і навіть свідчення,— але «винними» чомусь виявились селяни з навколишніх сіл. Причому вивезли нас у Сибір без слідства, без суду — одне слово, що хотіли енкаведисти, те й робили. Уже тепер, працюючи над фільмом, я шукав якихось кінців, звідки це почалося і чому так трапилося, але не знайшов.

Справді, звідки це почалося і чому так трапилося? Та й хіба вперше в нашій історії, всуціль пересипаній подібними трагедіями?

Думаю, найбільше бісив сталінських опричників, викликав їх шалену лють і ненависть отой невпокорений дух українства, що витав на цих землях, не знищена жодними зайдами національна свідомість галичан, яка ще донедавна іменувалася не інакше, як «українським буржуазним націоналізмом». Ще людські душі цього краю не накрив хомут рабського послушенства, не обвив аркан тваринного страху.

І злочинне відомство взялося за свою криваву роботу. Чим це закінчилося — ми вже знаємо.

Але народ, в якому не вбили національну гідність, який пам'ятає про могили своїх предків, невмирущий.

Володимир КРАСНОДЕМСЬКИЙ.

Хокей

«СОКІЛ» ОЧОЛИВ НОВИЙ ТРІУМВІРАТ

Під головуванням Анатолія Хорозова відбулося засідання президії Федерації хокею України. На ньому підбили підсумки сезону, що завершився. Члени президії заслухали звіт директорів київських хокейних шкіл «Сокіл» (Валентин Уткін) та міськспорткомітету (Олексій Богінов).

Цим закладам є чим похвалитися. Адже хокейні клуби столиці України «Сокіл» та ШВСМ майже повністю вкомплектовані вихованцями місцевих шкіл. Юні кияни нинішнього року стали переможцями та призерами всесоюзних та республіканських змагань. А окремі з них у складах збірних СРСР різних вікових груп ставали чемпіонами світу, медалістами європейських змагань.

Президія затвердила новий тренерський склад київського «Сокола». Команду відтепер очолюватиме майстер спорту, заслужений тренер України Олександр Фадєєв. Йому допомагатимуть: заслужений тренер РРФСР Ян Каменецький (він переїхав з Москви, де очолював раніше динамівську школу) та майстер спорту Валерій Голдобін — у минулому воротар «Сокола», який останніми роками успішно працював у СДЮШОР клубу, є одним з тренерів молодіжної збірної СРСР.

На завершення Олександр Фадєєв розповів про плани колективу на новий сезон.

Бесіду з новим старшим тренером хокеїстів «Сокола» ми опублікуємо в одному з наступних номерів газети.

Віктор ГЕНЧУК.

На знімку: вихованець СДЮШОР «Сокіл», нападаючий Андрій Сидоров виступає тепер у складі команди майстрів рідного клубу.

Фото Миколи БОЧКА.

Футбол

МИХАЙЛО КОМАН СКЛИКАЄ ДРУЗІВ

Ця ідея виникла в уманському культурно-спортивному клубі «Юність». Там вирішили організувати й провести юнацький футбольний турнір на приз майстра спорту, заслуженого тренера України Михайла Комана.

Сам Михайло Михайлович та керівництво ФК «Динамо» (Київ) зголосилися на таку пропозицію уманчан. І от, організаційний період — позаду. Третього дня червня на стадіоні імені Котовського в Умані стартуватимуть ці змагання.

Хто ж запрошений на них? Це 13-річні футболісти з команд спецкласів, ДЮСШ і дворові. Географія найширша: Київ, Умань, Ленінград, Одеса, Челябінськ, Кишинів, Тернопіль, Москва, Душанбе, Самара, Комунарськ, усього очікується приїзд колективів з 20 міст країни. А ще мають прибути хлопчики з клубу «Татран» (Пряшів. Словаччина).

Спонсори змагання: ФК «Динамо» (Київ) та мале підприємство «Ятрань» з Умані (директор Володимир Манзенко). Майстри-умільці з київського заводу «Арсенал» вже виготовили зі скла красивий кубок.

— Я побував на багатьох дитячих турнірах у країнах Європи, — розповів нашому кореспондентові М. Коман.— І всюди бачив відмінну організацію. Ми, на жаль, ще дуже відстаємо в цій потрібній справі. Уманський турнір — перша ластівка. Хочеться, щоб і він сподобався всім. Можливо, приклад уманців гарно послужить й киянам, де дитячий футбол перебуває, чого гріха таїти, у жалюгідному стані. Бракує форми, інвентаря, полів. До речі, місце для занять можна знайти. Скажімо, у лівобережній частині столиці України є велика територія, на якій колись розміщався аеродром. Там можна збудувати 20—30 гарних полів. Усім би знайшлося місце: і потренуватися, і пограти, як для організованих команд, так і для «диких». Наш клуб серйозно поставився до ідеї такого будівництва. Гадаю, що нас підтримають міські власті...

Ну, а перший турнір на приз відомого футболіста і тренера незабаром вирушить у путь. Що ж, у таких випадках бажають успіхів і популярності.

Віктор БРАНИЦЬКИЙ.

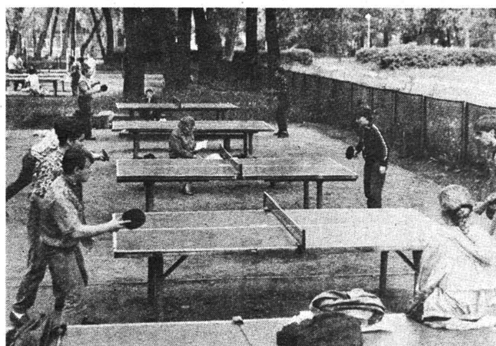
ГОЛОС України

Газета Верховної Ради Української РСР

Головний редактор
Сергій ПРАВДЕНКО

Редколегія:
Олександр БІЛИК
заступник головного редактора
Анатолій ГОРЛОВ
заступник головного редактора
Олександр ЄМЕЛЬЯНОВ
член-кореспондент АН УРСР
Володимир КРАСНОДЕМСЬКИЙ
Леонід САМОЙЛЕНКО
заступник головного редактора
Борис СИДОРЕНКО
заступник головного редактора
Анатолій СОЛОНСЬКИЙ
Віталій СУДДЯ
відповідальний секретар

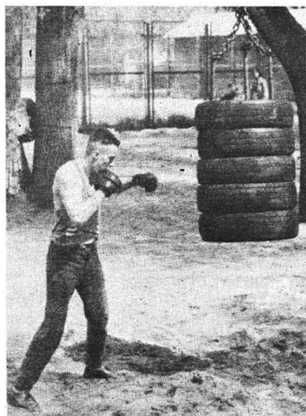
Фоторепортаж

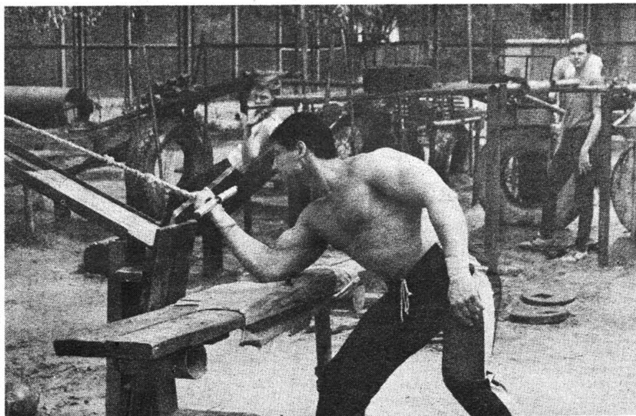

ГІДРОПАРК БЕЗ «ШМУРДЯКУ»

Часто доводиться чути: «Не та тепер молодь! Все по «тусовках» вештаються. За пляшкою «шмурдяку» час свій переводить. От за наших часів...». Що ж на це відповісти? В усі часи була різна молодь, як і пенсіонери не всі однакові, та й часи ніколи ні до кого не були особливо милосердними. Тому прикро, коли сьогодні (теж нелегкий час!) старше покоління намагається стригти під одну гребінку всю молодь. І щоб розвіяти це непорозуміння, усіх скептиків запрошуємо відвідати київський Гідропарк, де тисячі юнаків і дівчат з користю для свого здоров'я й моралі красиво відпочивають і займаються спортом. Адміністрація парку разом з аматорами фізкультури і спорту побудували добре обладнані спортивні майданчики з сучасними тренажерами. Постійно працюють прокатні пункти спортивного інвентаря. Разом з молоддю у групах здоров'я зимою і влітку займаються й літні люди. Так що всіх бажаючих гарно відпочити й поліпшити своє здоров'я ласкаво просимо до Гідропарку.

Леонід ПІДЛУЖНИЙ.
Фото автора.

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:
Заступник головного редактора — Борис Сидоренко.
Чергові редактори — Віктор Браницький, Тимофій Прокопенко.
Автори макета — Анатолій Мироничев, Леонід Підлужний.
Випусковий — Леонід Клюско.
Оформлення — Володимир Кисельов.
Коректори: Леся Онищенко, Галина Адамович, Антоніна Голик, Валентина Лукаш, Євгенія Оратовська, Олена Чоповська, Галина Каблак.
Верстальники: Тетяна Балюк, Алла Будникова, Марія Солодюк, Ольга Яценко, Сергій Скаженюк.
Лінотипісти: Віктор Процун, Раїса Гринюк.
Комбінат друку видавництва «Радянська Україна» 252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.
Індекс 60955.
Тираж 166.300.
Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.
Зам. 03151041.